

BOSNA I HERCEGOVINA
DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU

IZVJEŠTAJ O RADU 2017

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠTAJ O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2017. GODINI**

Tuzla, decembar 2017. godine

Izveštaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju slijedi pristup izvještavanja regulatornih tijela u Evropskoj uniji i zahtjeve Energetske zajednice, sa prilagodavanjima koja izražavaju specifičnosti regulatornog okvira u Bosni i Hercegovini.

Sadržaj

1.	UVOD.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	10
3.3	Postupci licenciranja	17
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	19
3.5	Rješavanje sporova.....	22
3.6	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema	23
3.7	Postupci određivanja tarifa.....	27
3.8	Tržište električne energije	31
3.9	Energetska statistika.....	41
3.10	Ostale ključne aktivnosti	44
4.	AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA	49
4.1	Energetska zajednica.....	49
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA	54
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	55
4.4	Vijeće evropskih energetske regulatora – CEER.....	56
4.5	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER	57
5.	REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ	59
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2018. GODINI	61
PRILOZI		
A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine	65
B:	Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine	67
C:	Bilansne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine.....	69
D:	Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine	71
E:	Acquis Energetske zajednice	73
F:	Otvoreni sporovi: Energetska zajednica – Bosna i Hercegovina	75

1. UVOD

Protekla 2017. godina bila je godina izazova u cijelom energetske sektoru, kako na globalnom tako i na lokalnom nivou. Specifični vremenski uvjeti u regiji okarakterizirani lošom hidrologijom u još jednoj godini u nizu, niske temperature početkom godine i porast potrošnje, uzrokovali su značajno povećanje veleprodajnih cijena električne energije. Novi izazovi otvaraju i nove mogućnosti na tržištu, koje svakim danom postaje dinamičnije. Prisutna dinamika, pored neophodne dostupnosti izvora energije i njihove ekonomske efikasnosti, pokazuje važnost fleksibilnosti u svim sferama elektroenergetskog sektora.

Bosna i Hercegovina (BiH) je u 2017. godini napravila značajne korake na putu ka integraciji u Evropsku uniju. Odgovori na *Upitnik Evropske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU*, koji su izrađeni za poglavlja *Energija, Transevropske mreže i Zaštita potrošača i zdravlja*, omogućit će detaljno identificiranje neophodnih daljnjih aktivnosti u primjeni energetske pravne tečevine Evropske unije o internom tržištu.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je tokom 2017. godine nastavila misiju regulatora u sektoru, kreirajući uvjete za slobodnu trgovinu i pouzdano snabdijevanje električnom energijom, uz kontinuirani nadzor licenciranih subjekata. Zajedno sa regulatorima iz regije, DERK je učestvovao u realizaciji konkretnih mjera za razvoj regionalnog tržišta električne energije i njegovu integraciju sa tržištem EU.

Tržišni principi u segmentu pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sistema su potpuno zaživjeli u BiH i služe kao primjer uspješnog modela u jugoistočnoj Evropi. Veleprodajno tržište, mada i dalje nije institucionalizirano, pokazuje impresivan obim trgovine. Na maloprodajnom tržištu kupci koji su promijenili snabdjevača nabavili su 15,85 % ukupne krajnje potrošnje. Pored toga, desetine hiljada kupaca promijenilo je uvjete snabdijevanja promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim snabdjevačima, čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za snabdijevanje koja im najbolje odgovara.

Elektroenergetski sistem BiH je u toku 2017. godine radio stabilno i bez većih problema, i pored izrazito nepovoljnih vremenskih i hidroloških prilika. Svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta.

U rad su puštene nove trafostanice TS 110/x kilovolti (kV) Čitluk 2, Gradiška 2, Šipovo i Tuzla 3, sa rekonstruiranim ili novim priključnim dalekovodima. Također, u trafostanici Bileća je završena rekonstrukcija visokonaponskog i srednjenaponskog postrojenja i ugradnja novog transformatora, u trafostanicama Sarajevo 15, Mostar 1 i Novi Grad rekonstrukcija i ugradnja novih transformatora, dok su u trafostanicama Bihać, Nova

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je nezavisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sistema i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i snabdijevanjem električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i finansira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Topola, Sarajevo 10 i Mostar 6 ugrađeni novi transformatori. Izvršeni su svi radovi za priključenje vjetroelektrane Mesihovina instalirane snage 50,6 megavata (MW), čije puštanje u rad se očekuje u martu 2018. godine.

Nakon što je u Bosni i Hercegovini 2016. godine ostvarena rekordna proizvodnja, tokom 2017. godine ukupno je proizvedeno 15.151 gigavatsati (GWh) električne energije, što je 1.358 GWh, odnosno 8,2 % manje u odnosu na prethodnu godinu. Najveći utjecaj na smanjenje proizvodnje imala je izrazito loša hidrološka situacija, sa minimalnim nivoom padavina i dotoka, koja se nadovezala na prethodne dvije hidrološki nepovoljne godine. U hidroelektranama je proizvedeno 3.831 GWh, što je čak 29,9 % manje nego u prethodnoj godini i najmanja je zabilježena veličina u periodu dužem od 20 godina. S druge strane, proizvodnja u termoelektranama bilježi novi rekord, dostižući iznos od 10.918 GWh koji je 2,9 % viši nego prethodne godine. Proizvodnja u manjim obnovljivim izvorima (male hidroelektrane, vjetro, solarne i elektrane na biogoriva) iznosila je 380,2 GWh, dok je u elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno 21,3 GWh.

Ukupna potrošnja električne energije iznosila je rekordnih 13.366 GWh, ostvarujući rast od 3,9 %. Ovom povećanju doprinijela su 202 pumpna ciklusa PHE Čapljina, tokom kojih je elektrana iz prijenosnog sistema preuzela 266 GWh i proizvela 197 GWh. Adekvatnim korištenjem tehničkih kapaciteta koji omogućavaju kupovinu jeftinije noćne energije i prodaju skuplje vršne energije, i u vrlo nepovoljnim hidrološkim uvjetima PHE Čapljina ostvarila je značajne ekonomske rezultate. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sistem povećana je 3,8 % i iznosila je 2.562 GWh. I distributivna potrošnja zabilježila je rast, iznosila je 10.179 GWh ili 1,9 % više nego prethodne godine.

Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema u 2017. godini od 2.189 MW zabilježeno je 11. januara 2017. godine u osamnaestom satu, što je manje od historijskog maksimuma od 2.207 MW iz istog sata 31. decembra 2014. godine.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 17.995,5 GWh, što je 5,6 % manje nego u 2016. godini. Prijenosni gubici iznosili su 341,5 GWh, odnosno 1,90 % od ukupne energije u prijenosnom sistemu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.005,9 GWh ili 9,88 % u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u historiji elektroenergetskog sektora BiH.

U 2017. godini izvezeno je 5.161 GWh, što je 2,4 % manje nego u prethodnoj godini, dok je uvoz električne energije iznosio 3.322 GWh, sa porastom od čak 117,9% u odnosu na prethodnu godinu. Registrirani tranzit električne energije preko prijenosnog sistema BiH je iznosio 3.275 GWh, što je povećanje od 404 GWh ili 14,1 % u odnosu na 2016. godinu.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Suad Zeljković, sa mandatom od pet godina (od 11. juna 2016. godine), i
- Nikola Pejić, sa drugim mandatom od pet godina (od 11. juna 2016. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od pet godina (od 10. augusta 2011. godine).

Uočljivo je da je istekao prvi petogodišnji mandat članu Komisije iz Republike Srpske. Imajući u vidu da je *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH* definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, a slijedom dosadašnje prakse, Milorad Tuševljak obavlja funkciju člana Komisije do završetka procedure za imenovanje člana Komisije iz Republike Srpske u novom mandatu.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na ravnopravnom osnovu rotiraju na funkciji predsjedavajućeg svake godine. Ovu funkciju do 30. juna 2017. godine je obavljao Suad Zeljković. Nikola Pejić aktuelni je predsjedavajući Komisije do 30. juna 2018. godine.

DERK je Zakonom uspostavljen kao nezavisna i neprofitna institucija Bosne i Hercegovine, uz obavezu djelovanja u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i ravnopravnosti. Navedeni principi ugrađeni su u sva akta DERK-a i provode se u svim postupcima. Takav način rada uvažava međunarodne primjere dobre prakse i u najvećoj mogućoj mjeri je usaglašen sa *Smjernicama Sekretarijata Energetske zajednice o nezavisnosti nacionalnih regulatornih tijela* iz januara 2015. godine. Ugrađena u pravila i permanentno praktično primjenjivana nezavisnost Državne regulatorne komisije za električnu energiju pokazuje se i dokazuje u svim sferama, uključujući političku, pravnu, sociološku i finansijsku dimenziju.

Treći energetska paket Evropske unije posebno naglašava korelaciju regulatorne nezavisnosti i provođenja reformi, te uvodi povećana ovlaštenja i pojačava nezavisnost regulatora, naročito u nadzoru tržišta i sankcioniranju netržišnog djelovanja.

¹ U vrijeme izrade ovog izvještaja postupak izbora člana Komisije iz Republike Srpske nalazi se u proceduri u Vijeću ministara BiH. Prethodno je Vlada Republike Srpske utvrdila svoj prijedlog koji je potvrdila Narodna skupština Republike Srpske. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine predlaže imenovanje člana Komisije Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

U skladu sa Zakonom, temeljne odredbe o nadležnosti, organizaciji i načinu rada, finansiranju, transparentnosti rada i zaštiti povjerljivih informacija regulira *Statut Državne regulatorne komisije za električnu energiju*, donesen 2003. godine, neposredno po osnivanju DERK-a, uz izmjene iz 2004. i 2009. godine. U decembru 2017. godine donesena je *Odluka o izmjeni Statuta* kojom se decidirano propisuje isključiva organizacijska i protokolarna funkcija predsjedavajućeg Komisije, bez ikakvih dodatnih ovlaštenja u predstavljanju, zastupanju ili donošenju odluka DERK-a u odnosu na druga dva člana Komisije. Konzekventno tome se izbjegava prekomjerni formalizam dalje prijave izmjene podataka u statističkim, poreznim i drugim registrima.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za finansijsko-administrativne poslove.

U funkciji efikasnijeg obavljanja poslova u DERK-u se po potrebi uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu učestvuju zaposlenici iz različitih sektora.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja stječu se na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inostranstvu, kao i učenjem na daljinu (eng. *distance e-learning*), koje je postalo dominantno u praksi Komisije. Sistematičnost obuke radi kontinuiranog usklađivanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije ostvaruje se i kroz stručne radionice Sekretarijata Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetskih regulatora, te seminare Direkcije za evropske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije BiH u Evropsku uniju.

Poseban doprinos stručnom usavršavanju u 2017. godini dali su Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) kroz projekt *Investiranje u sektor energije* (EIA) i Njemačko društvo za međunarodnu saradnju (GIZ) kroz projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH*, u okviru kojih je organizirano više edukacijskih radionica različitog tematskog sadržaja.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane ali i kroz nove metode obuke, te upotrebu savremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska kompetencija većeg broja pojedinaca da svoja

Izveštaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2016. godini razmatran je na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Izveštaj je usvojen

- *na 45. sjednici Predstavničkog doma održanoj 10. maja 2017. godine, i*
- *na 29. sjednici Doma naroda održanoj 29. maja 2017. godine.*

znanja i iskustva uspješno izlažu na domaćim i međunarodnim strukovnim skupovima.

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na adekvatan način informirala i prenosila iskustva iz regulatorne prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a učestvovala je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je, također, pružao kvalitetne stručne informacije o energetsom sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti, uz posebno organiziranu edukaciju predstavnika sredstava javnog informiranja.

U radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaralac organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim principima, znanjima i preporukama i kroz međusobno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom periodu DERK je iskoristio mogućnost da u svom radu primijeni savremeni način organizacije uredskog poslovanja, te je, uz poštovanje propisanih standarda i pravila Vijeća ministara BiH, otpočeo sa vođenjem elektronskog protokola. Pored efikasnog unosa i pretraživanja, kao i pohranjivanja velikog broja dokumenata u digitalnom obliku, uvedeni sistem je stvorio pretpostavke za savremeno upravljanje poslovnim procesima, kao i za integraciju sa drugim poslovnim sistemima. Pri tome se vodilo računa o dobroj praksi koju u izvještajima o reviziji učinka preporučuje Ured za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tokom 2017. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 13 redovnih sjednica, 26 internih sastanaka i organizirala osam javnih rasprava, od čega je sedam imalo opći, a jedna formalni karakter.

U izvještajnom periodu, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su pored subjekata iz elektroenergetskog sektora svoje komentare mogli davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je provodila aktivnosti na usvajanju i odobravanju niza dokumenata, određivanju tarifa, izdavanju licenci, i realizirala druge aktivnosti od kojih su najznačajnije grupisane u područja navedena u nastavku.

Otvorenost prema javnosti kroz konsultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti je temeljna orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu međusobne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela koja djeluju u energetsom sektoru Bosne i Hercegovine.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Pravila o pomoćnim i sistemskim uslugama i balansiranju elektroenergetskog sistema BiH

Tokom proteklih nekoliko godina, svjesna važnosti pomoćnih usluga i balansiranja (uravnoteženja) elektroenergetskog sistema, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u saradnji sa Nezavisnim operatorom sistema u BiH i drugim elektroprivrednim kompanijama, provela niz aktivnosti kojima je ustanovljen novi način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.

Koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine, utvrđen u martu 2014. godine, definirao je temeljna rješenja, ilustrirao značajan broj procedura koje je trebalo izraditi, te strateški trasirao daljnje pravce upotpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema.

Brojne aktivnosti DERK-a i NOS-a BiH, detaljno opisane u prethodnim izvještajima o radu regulatorne komisije, rezultirale su skupom pravila i odluka kojim su tržišni principi od 1. januara 2016. godine uvedeni u ranije potpuno regulirani način pružanja pomoćnih usluga i uravnoteženja elektroenergetskog sistema BiH. Time je povećana svrhovitost otvorenog veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini (vidjeti dio 3.8).

Na redovnim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlaštenjima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih lica i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću javnu raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u toku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička javna rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovu kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna javna rasprava.

Redovne sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

Tokom 2016. i 2017. godine, balansno tržište električne energije u Bosni i Hercegovini je uspješno funkcioniralo i primjer je uspješnog modela u jugoistočnoj Evropi. Ipak, uvažavajući ranu fazu primjene i dinamičnost prirode ovog tržišta, DERK je i tokom 2017. godine kontinuirano pažljivo pratio njegovo funkcioniranje i po potrebi mijenjao akta koja uređuju njegovo djelovanje.

U junu 2017. godine, u cilju uravnoteženog odnosa prihoda po osnovu tarife za sistemsku uslugu i rashoda po osnovu plaćanja za nabavku pomoćnih usluga, te prihoda i rashoda po osnovu energije regulacije i odstupanja balansno odgovornih strana, DERK je tarifu za sistemsku uslugu smanjio sa 0,3761 feninga/kWh na vrijednost 0,3187 feninga/kWh, uz početak primjene od 1. jula 2017. godine.

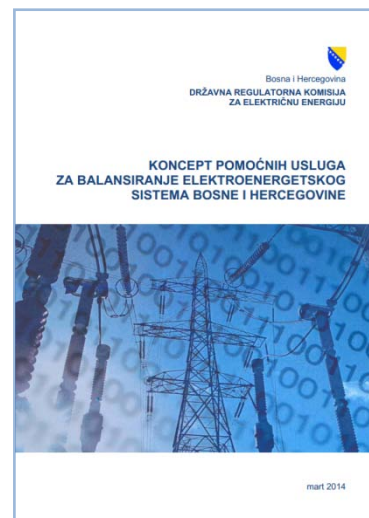
Septembra 2017. godine, u cilju daljeg unapređenja rada balansnog tržišta, te otklanjanja uočenih neuravnoteženosti u pogledu određenih finansijskih veličina i njihovih tendencija tokom praktične primjene, donijeta je nova *Odluka o određivanju koeficijenata i graničnih cijena za pomoćne usluge*.

Tom prilikom posebna pažnja posvećena je normiranju granične cijene za pružanje kapaciteta u sekundarnoj regulaciji. Tokom 2016. godine prosječan nivo pružanja sekundarne rezerve iznosio je 68,4 %, a u prvih sedam mjeseci 2017. godine 66,5 %, što je znatno više nego u vremenu prije uvođenja novog Koncepta balansiranja elektroenergetskog sistema, ali još uvijek nedovoljno s obzirom na značaj pružanja ove usluge u potrebnom obimu. Posebno je bio izražen deficit pružanja ove usluge u nevršnom periodu (od 0 do 6 sati) u kome se konstantno bilježi odstupanje regulacijskog područja BiH u smjeru suficita, isporukom energije u Kontrolni blok SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina). Radi stimulacije pružaoca, izvršeno je povećanje cijene za uslugu obezbjeđenja kapaciteta u sekundarnoj regulaciji za 3,2 %.

Također, u cilju pojednostavljenja obračuna pomoćnih i sistemske usluge, cijene kapaciteta u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji prilagođene su obračunu na satnoj osnovi i izražene u KM/MW/h, umjesto ranije korištenih mjernih jedinica (KM/kW/mjesečno).

U skladu sa odredbama *Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge*, granična cijena balansne energije tercijarne regulacije ‘nagore’ određena je u iznosu 414,70 KM/MWh, što je jednako peterostrukoj vrijednosti referentne cijene električne energije na tržištu, koja je u vrijeme donošenja Odluke iznosila 82,94 KM/MWh.

U 2017. godini, Nezavisnom operatoru sistema u Bosni i Hercegovini omogućeno je samostalno donošenje odlukâ o

nabavci nedostajućih količina pomoćnih usluga na tržištu, bez ranije potrebne posebne odluke Državne regulatorne komisije za električnu energiju, čime se praktično ubrzalo donošenje odlukâ i dodatno pospješio rad balansnog tržišta.

Uspješnim razvojem balansnog tržišta značajno je povećana ponuda usluga, te su već na godišnjim tenderima koje je krajem 2017. godine organizirao NOS BiH, potrebe za pomoćnim uslugama u 2018. godini u značajnoj mjeri osigurane (električna energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu, kao i rezervni kapaciteti za tercijarnu regulaciju ‘nagore’ i ‘nadolje’ u potpunosti su osigurani, dok je sekundarna regulacija u vršnom periodu osigurana u količini od 99,3 %, a u nevršnom 72,6 %). Nedostajuće količine rezervi kapaciteta sekundarne regulacije bit će nabavljene na mjesečnoj osnovi.

Pravilnik o priključku

Pravilnik o priključku propisuje procedure za priključak novih objekata proizvođača ili kupaca na prijenosnu mrežu naponskog nivoa 400, 220 i 110 kV, priključak objekata na sredjenaponski nivo 35, 20, 10 i 6 kV u trafostanicama 110/x kV Elektroprijenos BiH, kao i za postojeće objekte u slučaju povećanja instalirane snage, dogradnje ili rekonstrukcije objekta. Pravilnikom se uređuju postupci izdavanja uvjeta za priključak korisnika, izrade elaborata i izdavanja odobrenja za priključenje, definiraju osnove ugovornih odnosa između korisnika prijenosne mreže i reguliraju naknade koje korisnici plaćaju za priključenje. Aktuelni Pravilnik, donesen je 2008. godine, uz više izmjena i dopuna u proteklom periodu.

Potaknut promjenama u sektoru, DERK je inicirao pripremu novih pravila o priključenju. Koristeći radni tekst koji je pripremio Elektroprijenos BiH, DERK je u 2016. godini utvrdio Nacrt novog pravilnika o priključku koji u osnovi zadržava procedure, institute i rješenja ustanovljena pravilima iz 2008. godine, ali ih i usklađuje sa praktičnim potrebama, ili ih slijedom pokrenutih inicijativa upotpunjava kako bi proširio prostor za efikasniju realizaciju elektroenergetskih infrastrukturnih projekata za koje je ovaj propis od kapitalnog značaja.

U općoj javnoj raspravi učestvovali su predstavnici više subjekata na koje novi pravilnik može utjecati, tokom koje su u jednom dvosmjernom procesu pomogli pripremu inoviranog teksta Nacrta pravilnika. Provedena rasprava ukazala je na neophodnost da se o pojedinim tehničkim pitanjima pribavi mišljenje stručne javnosti, zbog čega je naknadno organizirana i tehnička javna rasprava. Ovakvo opredjeljenje uvažilo je činjenicu paralelnog odvijanja postupka donošenja novog Mrežnog kodeksa, prepoznavajući korist sinhronizacije aktivnosti između obrađivača oba akta kako bi normirana rješenja bila međusobno kompatibilna.

Tehnička javna rasprava na koju su pozvani stručnjaci iz predmetne oblasti iz nadležnih ministarstava, regulatornih komisija, Elektroprijenosa BiH, Nezavisnog operatora sistema u BiH, operatorâ distributivnog sistema, te nadležnih tijela iz oblasti obnovljivih izvora energije održana je krajem 2016. godine.

Nakon toga, slijedom izloženih diskusija i novih saznanja o ovoj problematici, DERK je u maju 2017. godine utvrdio inovirani tekst Nacrta pravilnika o priključku i o njemu održao opću javnu raspravu u junu 2017. godine. Tokom ljeta 2017. godine postalo je jasno da će pravila i smjernice Evropske unije za rad mreža, u dijelu koji se odnosi na priključivanje (vidjeti sekciju 3.2 Izvještaja, dio *Tržišna i mrežna pravila*), putem institucija Energetske zajednice u skoro vrijeme postati pravno obavezujuća i za Bosnu i Hercegovinu, te je donošenje novog Pravilnika o priključku prolongirano.

Zbog neodložne potrebe jednoznačnog uređenja problematike priključenja, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je ipak početkom novembra 2017. godine donijela *Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o priključku*, čime su otklonjene određene nedoumice do kojih je moglo doći nakon odobrenja novog Mrežnog kodeksa u decembru 2016. godine, a koji između ostalog dodatno determinira i procedure priključenja na prijenosnu mrežu.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnji period. Svrha plana je da informira sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sistema o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istovremeno, ovaj plan se koristi i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* u Bosni i Hercegovini, koji se, obuhvatajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također, izrađuje svake godine pokrivajući desetogodišnji period.

Osnovni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilansa snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E).

Nezavisni operator sistema u BiH, kao i svi drugi operatori sistema udruženi u ENTSO-E, ima obavezu da dâ svoj doprinos u izradi *Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 714/2009 o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu

nu električne energije, priprema svake druge godine.² U tom smislu, NOS BiH ima obavezu dostavljanja planova razvoja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine bazirane na potrošnji i proizvodnji koja uključuje i nove izvore, te planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i interkonekcija. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnom nivou, uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Prognoza potrošnje električne energije za period od 2018. do 2027. godine je izrađena uz korištenje stečenog iskustva u pripremi ove vrste planova, uvažavajući postojeće trendove kao i procjene različitih međunarodnih i domaćih institucija. Pored navedenog, vrijedan faktor pri prognoziranju potrošnje električne energije je kretanje bruto društvenog proizvoda, pri čemu se koriste podaci i procjene međunarodnih finansijskih institucija.

Za izradu *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2018. – 2027. godina* osigurani su adekvatni ulazni podaci, mada pojedini korisnici prijenosnog sistema ne dostavljaju podatke prema odredbama Mrežnog kodeksa, prvenstveno u domenu potrošnje. Također, evidentno je da pojedini investitori nerealno procjenjuju godinu ulaska objekta u pogon, u kom slučaju NOS BiH vrši svoju procjenu. U smislu informiranja o dinamici realizacije priključenja novih proizvodnih objekata na prijenosnu mrežu prepoznata je potreba značajnijeg doprinosa entitetskih resornih ministarstava i regulatornih komisija.

Javna rasprava o dokumentu, održana u aprilu 2017. godine, usredotočila se na prognozu potrošnje, nove proizvodne kapacitete i bilanse snage i energije na prijenosnoj mreži. Bilansi snage i energije za narednih deset godina upućuju na potrebu izgradnje novih proizvodnih kapaciteta.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u maju 2017. godine donijela *Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2018. – 2027. godina*, uz donošenje Zaključka kojim su NOS BiH i Elektroprijenos BiH obavezani da poduzmu odgovarajuće stručne analize i procjene u pogledu obezbjeđenja uvjeta za povećanje stepena realizacije projekata integracije neupravljivih izvora energije na prijenosnu mrežu.

² TYNDP 2016, odnosno najnoviji *Evropski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* revidovan je nakon javnih konsultacija i objavljen 20. decembra 2016. godine. U toku su aktivnosti za izradu narednog plana (TYNDP 2018), koji se priprema zajedno sa planom razvoja transportne mreže za gas.

Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže

Izradom Dugoročnog plana omogućava se kvalitetnije ispunjavanje obaveza prema Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) u pogledu doprinosa izradi Evropskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina.

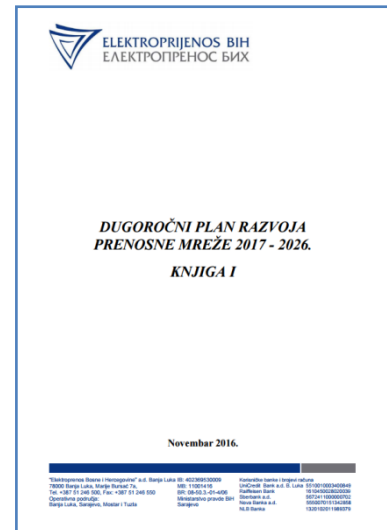
Prema važećim zakonskim odredbama, Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže izrađuje se svake godine i pokriva naredni desetogodišnji period. Dugoročni plan za naredni desetogodišnji period treba biti dostavljen DERK-u na odobrenje do kraja oktobra. Značaj pripreme Dugoročnog plana ogleda se u činjenici da Elektroprijenos BiH na osnovu ovog plana izrađuje godišnji investicijski plan i dostavlja ga DERK-u na odobrenje do kraja novembra za narednu godinu.

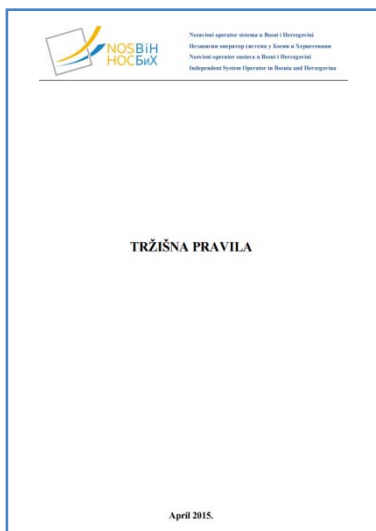
Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za period 2017. – 2026. godina dostavljen je na odobrenje sredinom decembra 2016. godine, uz kraće zakašnjenje. Ovaj planski dokument, koji je kao i prethodne pripremio Elektroprijenos BiH, a čiju reviziju je izvršio NOS BiH, definiše potrebna pojačanja postojećih i izgradnju novih objekata prijenosne mreže kako bi se pravovremeno pokrenule aktivnosti na projektovanju, izgradnji i puštanju u pogon infrastrukture neophodne za kontinuirano snabdijevanje i stabilnost sistema. Vrijednost ukupnih ulaganja predviđenih ovim Dugoročnim planom iznosi 825,44 miliona KM.

Dugoročni plan predviđa izgradnju novih trafostanica i dalekovoda u BiH u vrijednosti od 206,12 miliona KM, te novih međudržavnih dalekovoda u vrijednosti od 89,99 miliona KM. Plan, također, uključuje rekonstrukciju i proširenje trafostanica (331,04 miliona KM), rekonstrukciju dalekovoda (140,59 miliona KM), obnavljanje SCADA sistema (Sistem za nadzor, upravljanje i prikupljanje podataka) i telekomunikacijske opreme (44 miliona KM), te ugradnju prigušnica za poboljšanje naponskih prilika u elektroenergetskom sistemu (13,70 miliona KM).

Nakon provedenih analiza, u januaru 2017. godine DERK je donio *Odluku o odobravanju Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za period 2017. – 2026. godina*. Na istoj sjednici odobren je i *Plan investicija Elektroprijenosa BiH za 2017. godinu*, koji sadrži detaljnu strukturu i dinamiku realizacije planiranih investicija.

Početkom novembra 2017. godine Elektroprijenos BiH je dostavio NOS-u BiH *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za period 2018. – 2027. godina* na pregled i reviziju. Nakon što je dobio Izvještaj NOS-a BiH o pregledu Plana, Elektroprijenos BiH je krajem 2017. godine dostavio NOS-u BiH korigirani Dugoročni plan. DERK očekuje da NOS BiH početkom 2018. godine dostavi *Dugoročni plan razvoja prijenosne mreže za period 2018. – 2027. godina* na konačno odobrenje.

Tržišna i mrežna pravila

Državna regulatorna komisija je tokom 2017. godine pažljivo pratila primjenu Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa.

Tržišnim pravilima uređuju se odnosi između NOS-a BiH i licenciranih učesnika na tržištu električne energije. Cilj pravila je kreiranje uvjeta za siguran rad elektroenergetskog sistema BiH, uključujući efikasnu nabavku pomoćnih usluga i pružanje sistemske usluge, uravnoteženje sistema BiH uz što manje troškove, te efikasno funkcioniranje i daljnji razvoj veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Tržišna pravila su izuzetno zahtjevan tehnički dokument koji uključuje osnovni koncept dizajniranja tržišta, zakonodavno-pravni regulatorni okvir uređenja tržišta, tehničke preduvjete za funkcioniranje tržišta i navodi niz procedura kojima se uređuju tehnički i komercijalni odnosi među učesnicima na tržištu.

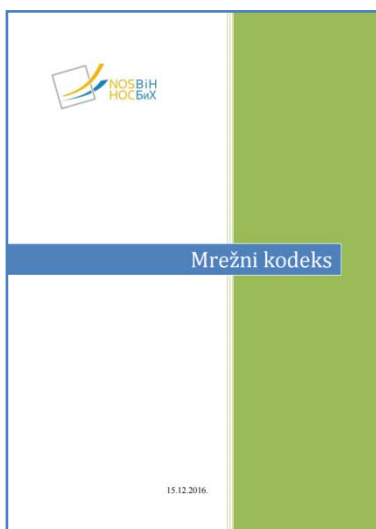
Važeća Tržišna pravila DERK je odobrio u maju 2015. godine, uz početak efektivne primjene od 1. januara 2016. godine.

Mrežni kodeks je jedan od ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sistema i tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Njime se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sistema, uvjeti za priključenje (procedure, ugovori, kriteriji), način operativnog planiranja (predviđanje potrošnje, upravljanje mrežnim ograničenjima) i operativnog rada (dispečing, procedure, komunikacije), mjere u nepredviđenim situacijama (kontrola potrošnje, obnova rada sistema nakon potpunog ili djelimičnog raspada), način na koji se obavlja obračunsko mjerenje u elektroenergetskom sistemu i ostale neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sistema.

Cilj Mrežnog kodeksa je da definiše elemente za sigurno i pouzdano funkcioniranje elektroenergetskog sistema BiH, te da omogući razvoj, održavanje i upravljanje prijenosnom mrežom u skladu sa primjenjivim pravilima i pozitivnom evropskom praksom.

Novi Mrežni kodeks, odobren decembra 2016. godine, predstavlja kvalitativni iskorak u strukturalnom i normativnom smislu, dodatno determinira pripremu planskih dokumenata i procedure priključenja, te u značajnoj mjeri preuzima standarde definirane Evropskim mrežnim pravilima, uključujući inovirane obime naponskih nivoa u normalnom i poremećenom pogonu.

Harmonizacija, odnosno jednoznačno uređenje cijelog skupa pravila za rad mreža prepoznato je u Trećem energetsom paketu EU. Shodno tome, zemlje članice EU, kroz puni angažman Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) i Agencije za saradnju energetskih regulatora (ACER) provele su kompleksnu aktivnost

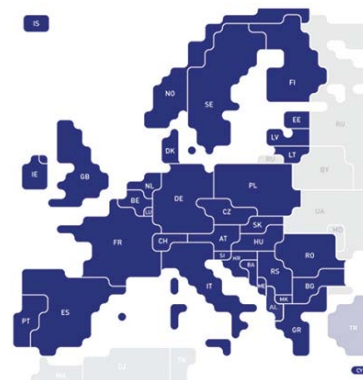
donošenja pravila i smjernica za rad mreža (mrežna pravila EU – eng. *Network Codes*). Skup ovih pravila u domenu električne energije uključuje:

- Uredba Komisije (EU) 2015/1222 od 24. jula 2015. o uspostavljanju smjernica za dodjelu kapaciteta i upravljanje zagušenjima,
- Uredba Komisije (EU) 2016/631 od 14. aprila 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje proizvođača električne energije na mrežu,
- Uredba Komisije (EU) 2016/1388 od 17. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za priključak kupca,
- Uredba Komisije (EU) 2016/1447 od 26. augusta 2016. o uspostavljanju mrežnih pravila za zahtjeve za priključivanje na mrežu sistema za prijenos istosmjernom strujom visokog napona i istosmjerno priključenih modula elektroenergetskog parka,
- Uredba Komisije (EU) 2016/1719 od 26. septembra 2016. o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta,
- Uredba Komisije (EU) 2017/1485 od 2. augusta 2017. o uspostavljanju smjernica za pogon elektroenergetskog prijenosnog sistema,
- Uredba Komisije (EU) 2017/2195 od 23. novembra 2017. o uspostavljanju smjernica za električnu energiju uravnoteženja, i
- Uredba Komisije (EU) 2017/2196 od 24. novembra 2017. o uspostavljanju mrežnog kodeksa za poremećeni pogon i ponovnu uspostavu elektroenergetskih sistema.

Pravila i smjernice za rad mreža su tehnički propisi donijeti u cilju utvrđivanja zajedničkih pravila za siguran rad sistema, te funkcioniranje i integraciju tržišta. Ovi pravni akti dopunjuju postojeći *acquis* Evropske unije o električnoj energiji i direktno se primjenjuju u njenim članicama. Oni predstavljaju ključni element za efikasno funkcioniranje panevropskog tržišta, koje u prvi plan stavlja kupce energije.

U Energetskoj zajednici slijede aktivnosti na donošenju odluka Stalne grupe na visokom nivou (PHLG) prema kojima ova pravila postaju dio *acquis*-a. Za sami početak 2018. godine najavljeno je donošenje odluka PHLG-a kojima će u *acquis* Energetske zajednice biti uključene Uredba Komisije (EU) 2016/631, Uredba Komisije (EU) 2016/1388 i Uredba Komisije (EU) 2016/1447, uz definirani rok za transpoziciju u nacionalne pravne okvire u trajanju od šest mjeseci i implementaciju u periodu od tri godine. Stoga se problematika transpozicije i implementacije pravila i smjernica za rad mreža nameće kao jedna od ključnih aktivnosti u radu nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini, uključujući DERK i NOS BiH.

entsoe

Pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta

Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO) čije sjedište je u Podgorici, formalno je uspostavljen 27. marta 2014. godine, uz početak operativnog djelovanja od 27. novembra 2014. godine, kada su organizirane godišnje aukcije na granicama BiH – Crna Gora i BiH – Hrvatska.

Tokom 2017. godine SEE CAO je svoj rad organizirao u skladu sa *Aukcijskim pravilima za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta*, koja su u septembru 2016. godine na zahtjev operatora odobrili nadležni nacionalni regulatori iz regije. U 2017. godini SEE CAO je uz potrebne konsultacije sa učesnicima u sektoru i Regulatornim odborom Energetske zajednice (ECRB) pripremio nova pravila za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta koja sadrže:

- Usklađena pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa shodno članu 51. Uredbe Komisije (EU) 2016/1719 od 26. septembra 2016. godine o uspostavljanju smjernica za dugoročnu dodjelu kapaciteta,
- Posebni aneks Usklađenih pravila za dodjelu dugoročnih prava prijenosa na granicama zone trgovanja koje opslužuje Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO),
- Pravila za eksplicitnu dnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granicama zone trgovanja koje opslužuje SEE CAO,
- Sporazum o učešću, između Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi d.o.o. Podgorica (Platforma za dodjelu) i registriranog učesnika,
- Finansijski uvjeti za učešće u postupcima koje organizira Platforma za dodjelu u skladu sa Sporazumom o učešću,
- Pravila nominacije SEE CAO, i
- Pravila o informacijskom sistemu SEE CAO.

Na prijedlog Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini, 14. septembra 2017. godine donesena je odluka kojom je Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila navedena pravila.

DERK je u više prilika, na domaćim i međunarodnim skupovima, izražavao svoju podršku uspješnom radu SEE CAO, uz očekivanje da će u geografski obuhvat u skoroj budućnosti biti uključeni operatori iz svih zemalja jugoistočne Evrope.

S obzirom da Srbija ne učestvuje u radu ovog Ureda, i dalje postoji potreba reguliranja pravila za dodjelu prekograničnih kapaciteta na zajedničkoj granici BiH i Srbije, i to na godišnjem, mjesečnom i dnevnom nivou. Stoga je DERK, na zahtjev NOS-a BiH, 22. novembra 2017. godine odobrio:

- *Pravila za godišnje i mjesečne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH), i*
- *Pravila za dnevne aukcije za dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja EMS AD Beograd (EMS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Kako SEE CAO ne pokriva unutarodnevnu dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta, to su na zahtjev NOS-a BiH istom odlukom DERK-a odobrena i:

- *Pravila za unutarodnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i EMS AD Beograd (EMS),*
- *Pravila za unutarodnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH) i Crnogorskog elektoprijenosnog sistema AD (CGES), i*
- *Pravila za unutarodnevnu dodjelu prijenosnih kapaciteta na granici regulacijskih područja Hrvatskog operatora prijenosnog sistema (HOPS) i Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini (NOS BiH).*

Dodjelu prijenosnih kapaciteta i u 2018. godini na granici sa Srbijom putem godišnjih i mjesečnih aukcija provodi Elektromreža Srbije (EMS), a dnevne i unutarodnevne aukcije provodi NOS BiH. Unutarodnevne aukcije na granici sa Hrvatskom provodi HOPS, a na granici sa Crnom Gorom NOS BiH.

Prekogranična tercijarna regulacija

Tokom 2017. godine NOS BiH je sa susjednim operatorima sistema pokrenuo aktivnosti na uspostavi modela koji omogućava prekograničnu razmjenu tercijarne regulacione električne energije. Nakon što je u tom smislu registriran virtualni prekogranični dalekovod, NOS BiH je podnio DERK-u na odobrenje *Ugovor o međusobnoj isporuci prekogranične tercijarne regulacione električne energije radi obezbjeđivanja sistemskih usluga iz inostranstva za elektroenergetske sisteme Bosne i Hercegovine i Srbije*. Državna regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je ovaj Ugovor 11. oktobra 2017. godine.

Predmet Ugovora je pružanje pomoći u vidu međusobne isporuke prekogranične tercijarne regulacione energije u cilju povećanja sigurnosti i pouzdanosti rada dva elektroenergetska sistema. Na ovaj način se formalizira prekogranična razmjena jednog od proizvoda na balansnom tržištu za koji je prema

ranijoj terminologiji korišten naziv 'havarijska energija'. Za obračun transakcija koristi se virtualni dalekovod registriran na SCADA sistemima dva operatora sistema preko kojeg se simulira razmjena, što je u skladu sa odredbama *Operativnog priručnika ENTSO-E za kontinentalnu Evropu* (eng. *ENTSO-E Continental Europe Operation Handbook*). Za potrebe razmjene energije u fizičkom smislu koristi se preostali raspoloživi prekogranični kapacitet, nakon završetka unutardnevne alokacije kapaciteta.

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini i operator prijenosnog sistema u Srbiji, Elektromreža Srbije, zaključili su ovaj Ugovor 16. novembra 2017. godine. Njegovom primjenom ispunjava se dio obaveza Bosne i Hercegovine po pitanju mjera iz Mape puta za implementaciju WB6 inicijative, koji se odnosi na prekograničnu razmjenu usluga balansiranja.

3.3 Postupci licenciranja

Tokom 2017. godine DERK je izdao šest licenci za različite djelatnosti, a u vrijeme izrade ovog Izvještaja, intenzivno radi na rješavanju zahtjeva koji je radi obnove licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom podnio Vitol Adriatik d.o.o. Sarajevo.

U oktobru 2017. godine zbog isteka roka važenja prethodne, a nakon provedenog postupka, izdana je nova licenca Javnom preduzeću za komunalne djelatnosti Komunalno Brčko d.o.o. Brčko za trgovinu i snabdijevanje električnom energijom na teritoriji Bosne i Hercegovine. Ova licenca je izdana za period od 1. novembra 2017. do 31. oktobra 2022. godine.

Zbog isteka roka važenja prethodno izdane licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom provedeni su postupci i obnovljene licence sa periodom važenja od pet godina sljedećim subjektima:

- HSE BH Energetsko preduzeće d.o.o. Sarajevo (august 2017. godine)
- EFT-Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. Stanari (oktobar 2017. godine),
- MH Elektroprivreda Republike Srpske – Matično preduzeće, a.d. Trebinje (novembar 2017. godine),
- JP Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne d.d. Mostar (novembar 2017. godine), i
- JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo (novembar 2017. godine).

Sve licence za djelatnost međunarodne trgovine koje su izdane nakon januara 2016. godine koriste se u skladu sa *Standardnim uvjetima za korištenje licence za obavljanje djelatnosti*

međunarodne trgovine električnom energijom. Donošenjem ovih uvjeta, kao standardnog i unaprijed poznatog skupa regula o pravima i obavezama vlasnika licence (čije se prihvatanje potvrđuje podnošenjem pismene izjave već uz sam zahtjev za dobijanje licence), DERK je dodatno pojednostavio i ubrzao postupak izdavanja ove vrste licence koji je u praksi najbrojniji. Time je značajno reducirana i količina dokumenata koja je ranije iz formalno-proceduralnih razloga cirkulirala kako unutar DERK-a tako i u komunikaciji sa podnosiocem zahtjeva i zainteresiranim trećim licima.

Nakon prijave izvršene promjene sjedišta, odnosno adrese licenciranog subjekta, donesena je odluka o nastavku korištenja licence na novoregistriranoj adresi za Proenergy d.o.o. Mostar (oktobar 2017. godine). U obradi su dva zahtjeva iz decembra 2017. godine za nastavak korištenja licenci zbog promjene naziva vlasnika licence (Prvo plinarsko društvo d.o.o. Sarajevo u Erdal d.o.o. Sarajevo, i HEP-Trade d.o.o. Mostar u HEP Energija d.o.o. Mostar).

Pored kompanija koje su već navedene u ovom dijelu izveštaja kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, u prethodnom periodu u istom statusu registrirani su i Energy Financing Team d.o.o. Bileća, Ezpada d.o.o. Mostar, Comsar Energy Trading d.o.o. Banja Luka, Axpo d.o.o. Sarajevo, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, Interenergo d.o.o. Sarajevo, Danske Commodities BH d.o.o. Sarajevo, GEN-I d.o.o. Sarajevo, Alpiq Energija BH d.o.o. Sarajevo i G-Petrol d.o.o. Sarajevo. Dakle, licencu za međunarodnu trgovinu na kraju 2017. godine posjeduje 19 subjekata.

LE Trading BH d.o.o. Banja Luka, koji u prethodnom periodu nije imao licencu DERK-a, tokom 2016. godine podnio je nepotpun zahtjev za izdavanje privremene licence za djelatnost međunarodne trgovine. Kako podnosilac zahtjeva ni na ponovljeni poziv nije otklonio predočene mu nedostatke zahtjeva, DERK je sredinom maja 2017. godine donio zaključak kojim je taj zahtjev odbačen kao nepotpun.

Postupak izdavanja licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, pokrenut na zahtjev Društva Inteh d.o.o. Banja Luka, zaključkom DERK-a prekinut je u junu 2017. godine radi odustajanja podnosioca od zahtjeva.

Licencu za obavljanje djelatnosti nezavisnog operatora sistema ima Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, a za djelatnost prijenosa električne energije Elektroprijenos Bosne i Hercegovine a.d. Banja Luka. JP Komunalno Brčko d.o.o. Brčko je u posjedu licence za distribuciju električne energije u Brčko Distriktu BiH i licence za obavljanje djelatnosti trgovine i snabdijevanja električnom energijom na teritoriji BiH.

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je svake godine, pa i ove, u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije, kao i u pregledima dalekovoda koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u aprilu 2017. godine donio odgovarajuće zaključke.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

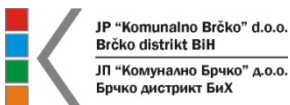
Tokom godine u okviru svojih redovnih aktivnosti Državna regulatorna komisija za električnu energiju prati usklađenost rada licenciranih subjekata sa propisanim uvjetima korištenja licenci, a prije svega nadzorom reguliranih subjekata NOS BiH, Elektroprijenos BiH i JP Komunalno Brčko.

Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovnih i vanrednih izvještaja koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnje, polugodišnje, mjesečne i dnevne izvještaje o pojedinim aktivnostima, kako onim finansijske, tako i tehničke i organizacijske prirode. Također, dostupni su i izvještaji vlasnika licenci o vanrednim pogonskim događajima u sistemu.

Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju direktan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, naročito prilikom analize finansijske pozicije subjekata sa stanovišta primjene odobrenih tarifa.

Tokom septembra i oktobra 2017. godine obavljene su posjete sljedećim reguliranim subjektima:

- JP Komunalno Brčko,
- Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, i
- Elektroprijenos Bosne i Hercegovine.

Državna regulatorna komisija je podsjetila JP Komunalno Brčko na neophodnost rješavanja vlasničkih odnosa nad osnovnim sredstvima u funkciji distribucije i snabdijevanja električnom energijom, a koja se vode kao osnovna sredstva Vlade Brčko Distrikta BiH, dok JP Komunalno Brčko ima pravo služnosti. DERK je još jednom naglasio neophodnost ispunjavanja obaveza koje se odnose na potpuno računovodstveno razdvajanje djelatnosti distribucije i snabdijevanja, kao i ovih djelatnosti u odnosu na druge djelatnosti koje nisu vezane za elektroenergetski sektor (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada). Vlasnik licence je pozvan da podnese zahtjev za ažuriranja priloga licence za obavljanje djelatnosti distribucije električne energije, odnosno *Pregleda objekata* koji se koriste za tu djelatnost.

Komunalno Brčko je pozvano da preispita tretman ‘zajedničke potrošnje’ na nivou preduzeća, te da iznađe rješenje kako bi se električna energija koja se isporučuje drugim radnim jedinicama fakturirala i naplatila od njih. DERK je izrazio očekivanje da Komunalno Brčko poduzme aktivnosti na osposobljavanju službe koja se bavi snabdijevanjem i trgovinom električnom energijom, kako bi ona poduzimala aktivnosti i radnje kojima bi se preduprijedile ili svele na prihvatljivu mjeru posljedice fluktuacija cijena na tržištu električne energije, naglašavajući da se nabavci električne energije treba pristupiti pravovremeno i na fleksibilniji način.

Ukazano je na neopodnost razvoja zakonskog okvira u Brčko Distriktu BiH, a u cilju što kvalitetnijeg i pravovremenog odgovora na sve promjene koje se dešavaju u energetsom sektoru, naročito kada su u pitanju obnovljivi izvori energije, efikasna kogeneracija i energetska efikasnost.

Nakon obavljene posjete u funkciji regulatornog nadzora DERK je pozvao NOS BiH da se odgovorno odnosi prema okviru i strukturi odobrenih troškova i rashoda, te da poduzme sve neophodne radnje i mjere za unapređenje upravljanja troškovima i rashodima, posebno vodeći računa o broju zaposlenih. Ukazano je na obavezu poštovanja rokova za reviziju i dostavu Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže (do kraja oktobra tekuće godine za period koji pokriva narednih deset godina).

Naloženo je praćenje kvaliteta napona u skladu sa standardom EN 50160 i utjecajem velikih potrošača na kvalitet napona u tačkama priključenja na prijenosnu mrežu.

Naglašena je neophodnost pravovremenog i potpunog izvještavanja o međunarodnim aktivnostima NOS-a BiH uključujući aktivnosti u okviru Centra za koordinaciju sigurnosti (SCC), Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO), Evropske mreže operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E), kao i o aktuelnom statusu i provođenju sporazuma na nivou Kontrolnog bloka SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina).

U okviru regulatornog nadzora tražena je sveobuhvatna informacija o Ugovoru koji se odnosi na kupovinu objekta za rezervni centar NOS-a BiH, kao i informacija o svim aktivnostima i predradnjama koje su dovele do zaključenja pomenutog Ugovora. U vrijeme izrade ovog Izvještaja (decembar 2017. godine) DERK-u nije dostavljena kompletna dokumentacija po ovoj problematici.

U cilju povećanja transparentnosti, uključujući informiranje i kvalitetnu interakciju učesnika na tržištu, istaknut je značaj pravovremene objave pravila, propisa, formulara i drugih dokumenata, kao i ažuriranja energetske pokazatelja i drugih

informacija u okviru internet prezentacije NOS-a BiH, kako na jezicima koji su u službenoj upotrebi u BiH, tako i na engleskom jeziku.

U okviru regulatornog nadzora DERK je od Elektroprivreda BiH zatražio dostavu Godišnjeg izvještaja o radu, te da izvještaje o provođenju odobrenog Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže i Plana investicija dostavlja u formi tabelarnih pregleda, uz podsjećanje na pridržavanje propisane dinamike u dostavi novih planskih dokumenata na odobrenje.

Elektroprivreda BiH je pozvan da dugogodišnju problematiku visokih napona u prijenosnoj mreži riješi što prije, uz potrebno informiranje nadležnog regulatora o svim aktivnostima koje se planiraju poduzeti, kao i eventualnim novonastalim prilikama i novim studijama iz ove oblasti. U pogledu potraživanja od korisnika usluga, Kompanija je pozvana da dostavi informaciju o stanju neizmirenih finansijskih obaveza i poduzetim aktivnostima koje su preuzete u svrhu naplate istih. Također, kako planirana značajna ulaganja u telekomunikacijsku opremu nisu dovoljno obrazložena u planskim dokumentima, tražena je detaljna informacija po ovoj problematici.

Zatražena je informacija o svim dalekovodima 110 kV koji se trenutno koriste na nižim naponskim nivoima u svrhu snabdijevanja distribucijskih čvorišta, kao i prijedlog radnji za prevazilaženje takve prakse. Posebno je ukazano na neophodnost konstantnog poboljšanja kvaliteta usluga, prvenstveno kroz unapređivanje pogonske spremnosti objekata i vodova, te izgradnju nove infrastrukture u cilju pouzdanog snabdijevanja i priključenja novih korisnika.

Tokom decembra 2017. godine, radi kontrole obavljanja licencirane aktivnosti i utvrđivanja činjenica o ispunjavanju propisanih uvjeta za korištenje licence, obavljen je regulatorni nadzor međunarodnih trgovaca električne energije: Proenergy d.o.o. Mostar, Ezpada d.o.o. Mostar, HSE Energetsko preduzeće d.o.o. Sarajevo i Vitol Adriatik d.o.o. Sarajevo.

Tom prilikom naglašena je neophodnost permanentnog zadovoljavanja općih i specifičnih kriterija (u slučaju obavljanja drugih djelatnosti vlasnik licence je dužan osigurati računovodstveno razdvajanje licencirane od drugih djelatnosti).

Istaknute su obaveze poštovanja tarifa, te Tržišnih pravila i Mrežnog kodeksa, uz pravo učešća u radu tehničkih komiteta. Također, tokom posjeta izvršeni su uvidi i u druge poslovne dokumente međunarodnih trgovaca, prikupljene informacije o problemima sa kojima se suočavaju pojedini subjekti, te sugerirana povećana pažnja u pojedinim aspektima obavljanja

licencirane djelatnosti koji mogu ugroziti poštovanje propisanih uvjeta korištenja licence.

Sagledano je trenutno finansijsko stanje subjekata u svjetlu ispunjavanja propisanih uvjeta vezanih za visinu upisanog kapitala, te finansijsku stabilnost vlasnika licenci.

Tokom nadzora evidentiran je interes međunarodnih trgovaca za djelovanje na maloprodajnom tržištu električne energije.

3.5 Rješavanje sporova

Rješavanje sporova među korisnicima prijenosnog sistema dio je nadležnosti i ovlaštenja Državne regulatorne komisije za električnu energiju. Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne su prva dva subjekta koja su zatražila od DERK-a da djeluje u ovoj funkciji i razriješi njihov višegodišnji spor. Spor je nastao zbog razlika u gledištima o postojanju obaveze jedne strane da drugoj strani plati troškove naknade za priključenje Hidrelektre (HE) Mostarsko blato na prijenosnu mrežu.

Smatrajući da su obje strane dostavile dovoljno dokaza na osnovu kojih se može pravilno i potpuno utvrditi činjenično stanje, DERK je spor riješio po skraćenom postupku, poštujući unaprijed propisana pravila i poduzimajući sve procesnopravne radnje takvog postupka koje obuhvataju pružanje mogućnosti stranama u sporu i javnosti da prigovaraju takvoj namjeri DERK-a.

Odluka DERK-a kojom se Elektroprivredi HZHB nalaže plaćanje fiksnog dijela naknade za priključak HE Mostarsko blato na prijenosnu mrežu, donesena je 26. januara 2017. godine. Razmatrajući sve podnesene dokaze i rješavajući predmetni spor, DERK je utvrdio da među stranama, u osnovi, nema spornih činjenica jer niti jedna strana u postupku nije osporavala i prigovarala dokazima druge strane ili ih dovodila u pitanje. Stoga su na takvo činjenično stanje primjenjena opća, unaprijed određena i za sve investitore izvjesna pravila utvrđena *Pravilnikom o priključku*.

Rješavajući predmetni spor, DERK se kretao u granicama postavljenih zahtjeva, te svojih ovlaštenja i obaveza u osiguravanju fer i nediskriminirajućeg pristupa prijenosnoj mreži. Ta obaveza podrazumijeva ravnopravnost svih subjekata koji se priključuju ili su već priključeni na prijenosnu mrežu, a nisu dovodili u pitanje obavezu plaćanja naknade za priključak.

Odluka Državne regulatorne komisije je obavezujuća ali ne isključuje pravo bilo koje strane u sporu za pokretanje postupka pred nadležnim sudom, što je Elektroprivreda HZHB iskoristila (vidjeti sekciju 3.10 Izvještaja, dio *Aktuelni i riješeni sudski sporovi*).

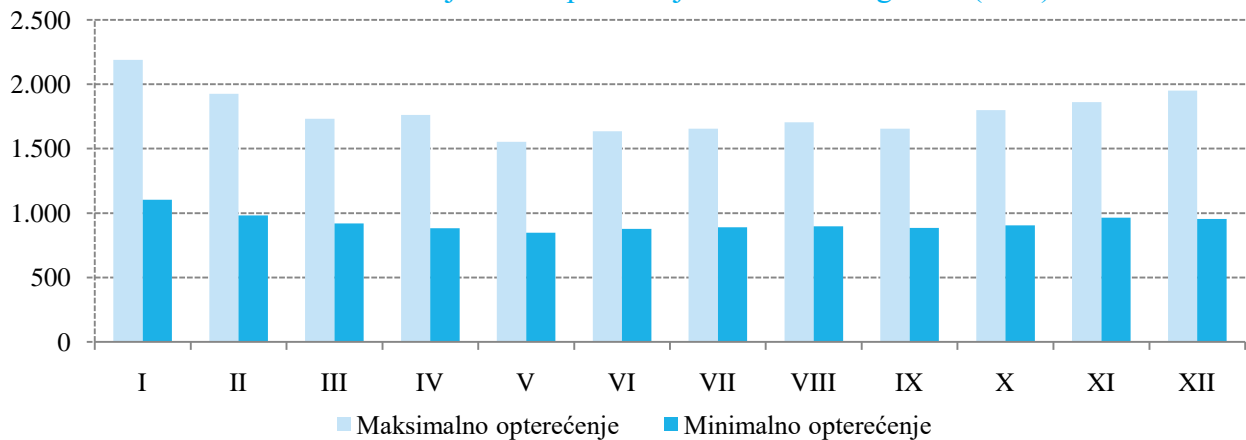
3.6 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sistema

Elektroenergetski sistem BiH je u toku godine radio stabilno i bez većih problema, i pored izrazito nepovoljnih vremenskih i hidroloških prilika. Svim korisnicima sistema je omogućen funkcionalan rad prema definiranim standardima kvaliteta. Izvršeni su svi planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicijskog održavanja.

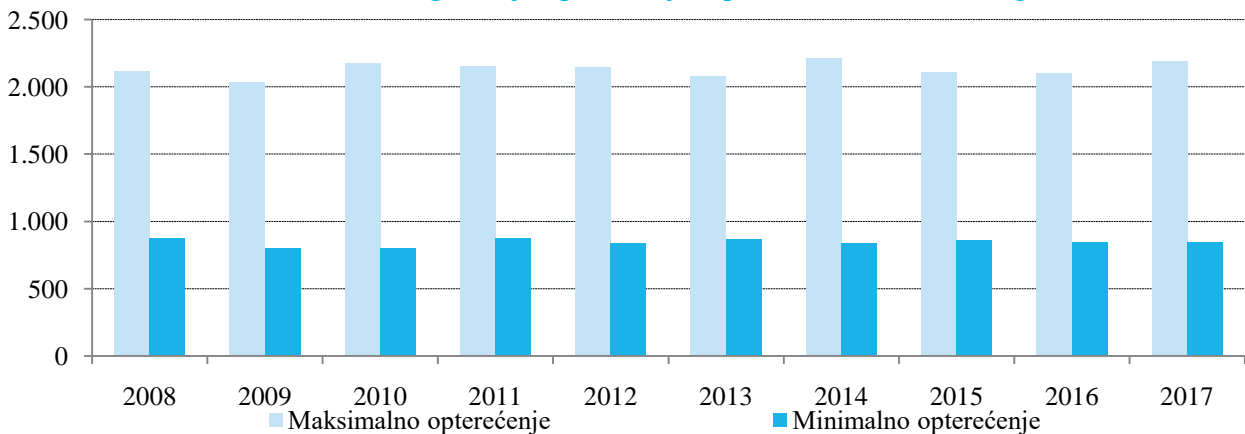
Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sistema od 2.189 MW zabilježeno je 11. januara 2017. godine u osamnaestom satu, dok je maksimalna dnevna potrošnja od 44.294 MWh električne energije ostvarena 11. januara 2017. godine. Minimalno opterećenje od 847 MW zabilježeno je 2. maja 2017. godine u četvrtom satu, a minimalna dnevna potrošnja u iznosu od 26.674 MWh ostvarena je 1. maja 2017. godine. Maksimalno i minimalno opterećenje tokom 2017. godine prikazano je na slici 1, a za prethodnih deset godina na slici 2.

Neželjena odstupanja od deklariranih programa razmjene u Kontrolnom bloku SHB u cijeloj 2017. godini iznosila su ukupno 31 GWh za sate u kojima je registriran manjak u regulacijskom području BiH, a za sate kada je registriran višak električne

Slika 1. Maksimalno i minimalno mjesečno opterećenje tokom 2017. godine (MW)

Slika 2. Maksimalno i minimalno godišnje opterećenje u periodu 2008. – 2017. godina (MW)

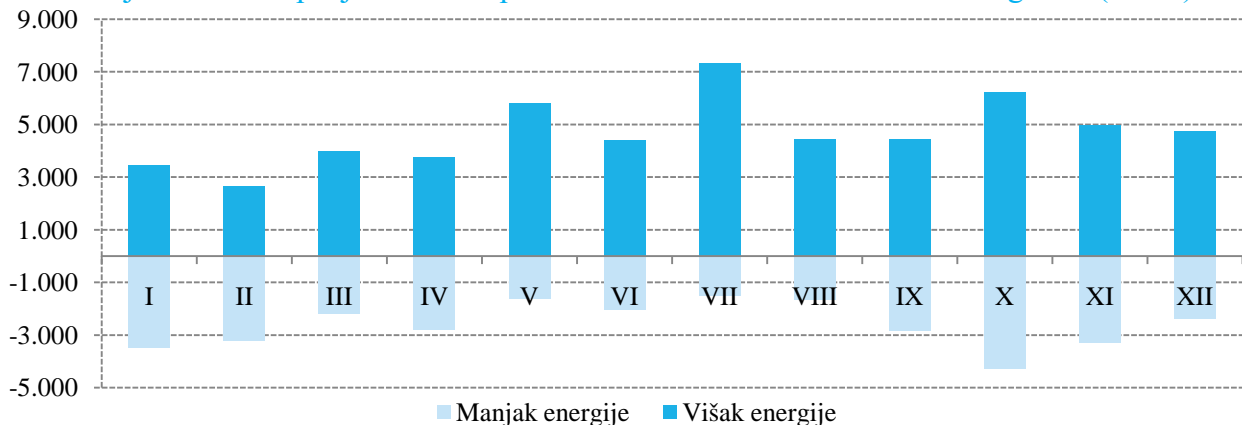
energije ukupno 56 GWh. Mjesečna odstupanja elektroenergetskog sistema BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2017. godini prikazana su na slici 3. Maksimalni satni manjak električne energije (odstupanje prema dolje) zabilježen je u oktobru u iznosu od 179 MWh/h, a maksimalni višak (odstupanje prema gore), također u oktobru 2017. godine u iznosu 157 MWh/h.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži iznosila je 17.995,5 GWh, što je 5,6 % manje nego u 2016. godini. Prijenosni gubici iznosili su 341,5 GWh, odnosno 1,90 % od ukupne energije u prijenosnom sistemu. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.005,9 GWh ili 9,88 % u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniži nivo u historiji elektroenergetskog sektora BiH. Procenat prijenosnih i distributivnih gubitaka prikazan je na slici 4.

U 2017. godini izvršena su 202 pumpna ciklusa PHE Čapljina, tokom kojih je elektrana iz prijenosnog sistema preuzela 266 GWh i proizvela 197 GWh. Ukupna proizvodnja ove elektrane iznosila je 278 GWh električne energije.

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji ENS (eng. *Energy Not Supplied*) usljed neplaniranih prekida snabdijevanja

Slika 3. Mjesečna odstupanja EES BiH prema Kontrolnom bloku SHB u 2017. godini (MWh)

Slika 4. Prijenosni i distributivni gubici

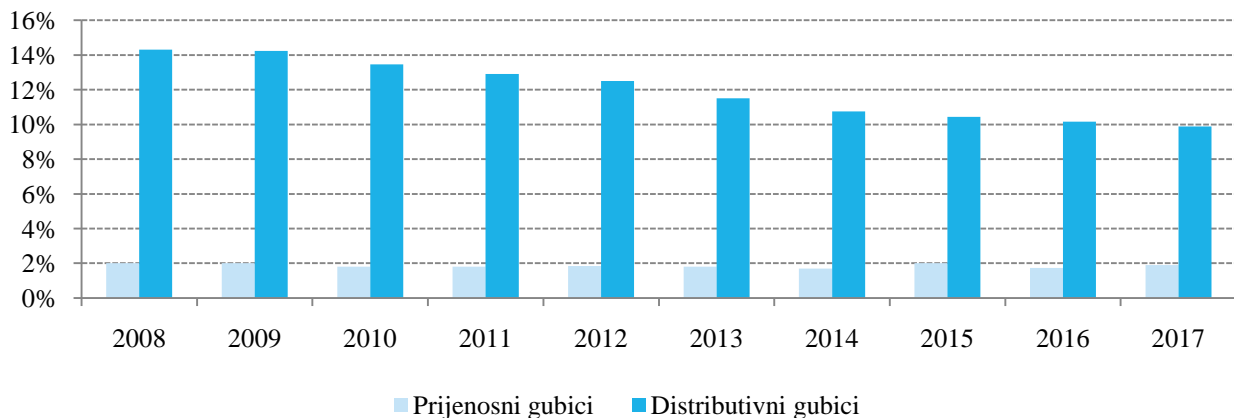

Tabela 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2013		2014		2015		2016		2017	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nep1}	494,74	17.484	420,75	35.458	467,22	21.017	528,46	15.975	1.362,35	16.594
ENS _{pl}	1.362,40	29.940	1.328,79	25.646	1.244,37	58.363	287,16	25.032	1.633,75	24.817
<i>Ukupno</i>	1.857,14	47.424	1.749,54	61.104	1.711,59	79.380	815,62	41.007	2.996,10	41.411

Tabela 2. Prosječno trajanje prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₃	4,4568	9,4367	6,2339	10,8451	3,5897	9,4802	8,9578	3,8633	10,8216	9,1419	3,4251	3,8644
AIT ₂₀₁₄	4,0226	0,9460	7,6195	7,8256	1,4890	21,1840	4,1355	5,0214	14,1595	5,8988	7,6719	2,8193
AIT ₂₀₁₅	0,3656	1,4387	9,7107	8,5098	12,3043	11,2509	5,9257	6,2781	6,6186	9,7405	5,1279	2,1100
AIT ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055
AIT ₂₀₁₇	5,3071	2,7625	3,0089	11,4069	4,2718	10,4772	9,7140	4,2352	8,5023	15,9486	3,2145	4,8497

(ENS_{nep1}), kao i o neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) u elektroenergetskom sistemu BiH u prethodnih pet godina, dati su u tabeli 1. Uočljivo je da ukupna neisporučena energija, nakon opadajućeg trenda do 2016. godine, u 2017. godini bilježi značajan porast.

Tabela 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Kada su u pitanju investicije u prijenosnu mrežu, ukupna raspoloživa vlastita sredstva Elektroprijenosa BiH za investicijsko ulaganje u 2017. godini su iznosila 255.178.372 KM. Vrijednost materijala koji je osiguran u prethodnom periodu je 3.282.571 KM. Ukupna vlastita sredstva u 2017. godini obuhvataju prenesena sredstva po planu investicija za 2016. godinu u iznosu od 195.114.624 KM, od čega su ugovorene obaveze 38.804.389 KM, sredstva za investicijske projekte kod kojih su procedure nabavke u toku 100.545.226 KM i sredstva za investicijske projekte kod kojih su procedure nabavki u pripremi 55.765.009 KM. Sredstva od amortizacije za 2017. godinu iznose 50.950.684 KM.

Tokom 2017. godine realizirano je više ugovora o izgradnji, rekonstrukciji i sanaciji prijenosnih objekata. U rad su puštene nove trafostanice TS 110/x kV Čitluk 2, Gradiška 2, Šipovo i Tuzla 3, sa rekonstruiranim ili novim priključnim dalekovodima. Također, u trafostanici Bileća je završena rekonstrukcija visokonaponskog i srednjenaponskog postrojenja i ugradnja novog transformatora, u trafostanicama Sarajevo 15, Mostar 1 i Novi Grad rekonstrukcija i ugradnja novih transformatora, dok su u trafostanicama Bihać, Nova Topola, Sarajevo 10 i Mostar 6

ugrađeni novi transformatori. Izvršeni su svi radovi za priključenje vjetroelektrane Mesihovina po sistemu ulaz – izlaz na 110 kV dalekovod Tomislavgrad – Posušje. Puštanje u rad ove elektrane instalirane snage 50,6 MW se očekuje u martu 2018. godine.

Slično kao i prethodnih godina, i u 2017. godini naponske prilike u elektroenergetskom sistemu su često bile iznad propisanih vrijednosti. Glavni uzroci pojave visokih napona u prijenosnoj mreži BiH su:

- slabo opterećeni 400 kV dalekovodi u periodima niskog opterećenja konzuma,
- povremena niska potrošnja reaktivne snage konzuma u BiH gledano sa 110 kV mreže (izuzetak su situacije niskog radnog opterećenja ali povećane reaktivne snage potrošnje koje nastupaju ljeti, kada značajnije korištenje klima uređaja dovodi do nižih napona u mreži),
- povremen i neplanski rad generatora u BiH u kapacitivnom dijelu pogonskog dijagrama,
- zanemarljiv rad PHE Čapljina u kompenzacijskom režimu,
- blokirani položaji preklopki regulacijskih transformatora,
- nepodešenost prijenosnog odnosa transformatora koji imaju mogućnost promjene istog u beznaponskom stanju,
- nepovoljan utjecaj elektroenergetskih sistema Hrvatske i Crne Gore, posebno Hrvatske, gdje naponi na južnom kraku 400 kV mreže gotovo polovinu vremena godišnje prelaze maksimalno dozvoljenu gornju granicu (TS Konjsko), i
- nedovoljne mogućnosti regulacije napona i reaktivne snage (Q/U regulacije) na naponskom nivou 400 kV.

Radi smanjenja previsokih napona tokom 2017. godine vršena je regulacija transformatora, nalagano je elektranama da rade u režimu podpobude, a u krajnjoj mjeri se (13 puta) pristupalo i isključivanju 400 kV i 220 kV dalekovoda, vodeći računa o kriteriju sigurnosti, odnosno zadovoljenju tzv. kriterija $n - 1$. Najviši naponi na 400 kV i 220 kV mreži registrirani su u trafostanici TS Trebinje – 444,67 kV, odnosno 253,32 kV, a na 110 kV mreži u trafostanici TS Sarajevo 10 – 128,29 kV.

Tokom 2017. godine evidentirano je 446 ispada u prijenosnom sistemu, od kojih 193 na 110 kV, 176 na 220 kV i 63 na 400 kV naponu. Pored toga evidentirano je sedam ispada transformatora 400/220 kV, tri ispada transformatora 400/110 kV i četiri ispada transformatora 220/110 kV.

Kvalitet rada elektroenergetskog sistema prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sistema, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i pokazateljima SAIFI i SAIDI.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tokom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tokom godine

Tabela 3. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

	2013	2014	2015	2016	2017	
SAIFI	Planirani zastoji	0,83	0,72	0,65	0,55	0,92
	Neplanirani zastoji	1,01	0,80	0,90	0,97	0,81
	<i>Ukupno</i>	1,84	1,52	1,56	1,52	1,73
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	124,36	143,84	108,53	92,92	114,66
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	55,69	277,15	76,00	68,61	48,55
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	180,05	421,01	184,52	161,53	163,21

Tabela 4. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade srednjenaponskih odvoda uzrokovane zastojima u distributivnoj mreži

	2013	2014	2015	2016	2017	
SAIFI	Planirani zastoji	4,52	3,99	4,12	3,53	3,93
	Neplanirani zastoji	9,35	7,61	7,76	5,78	7,01
	<i>Ukupno</i>	13,87	11,60	11,88	9,31	10,94
SAIDI	Planirani zastoji (min/kupcu)	404,33	671,60	365,77	399,12	324,97
	Neplanirani zastoji (min/kupcu)	474,87	678,42	532,99	371,99	465,81
	<i>Ukupno (min/kupcu)</i>	879,20	1.350,02	898,76	771,18	790,78

Pokazatelji SAIFI i SAIDI se dobijaju praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosivim objektima, koji su za posljedicu imali prekid snabdijevanja kupaca direktno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjenaponskih odvoda u trajanju dužem od tri minute.

U tabelama 3 i 4 predstavljeni su pokazatelji SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tabela 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosiva BiH, a tabela 4 i zastoje na srednjenaponskim odvodima u Elektroprijenosivim transformatorskim stanicama uzrokovane poremećajima u distributivnoj mreži, koji su znatno nepovoljniji, s obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže, i njenu češću podložnost različitim vrstama kvarova.

Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu BiH dati su u Prilogu A, a karta sistema u Prilogu B.

3.7 Postupci određivanja tarifa

Tarife za kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH

Postupak određivanja tarifnih stavova za usluge distribucije električne energije i tarifnih stavova za snabdijevanje električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH pokrenut je u oktobru 2017. godine, po zahtjevu regulirane kompanije – JP Komunalno Brčko.

Formalna javna rasprava u okviru postupka održana je 15. novembra 2017. godine. Nakon što je od regulirane kompanije dobio sve dodatno tražene informacije, uključujući troškove nabavke električne energije za naredni period, DERK je u decembru 2017. godine donio odluke o tarifama za distribuciju i snabdijevanje električnom energijom u okviru univerzalne usluge u Brčko Distriktu BiH, koje će se primjenjivati od 1. januara 2018. godine i zamijeniti odluke koje su važile tokom 2017. godine.

JP Komunalno Brčko je javni snabdjevač na području Brčko Distrikta BiH koji svu električnu energiju za snabdijevanje svojih kupaca nabavlja na veleprodajnom tržištu električne energije. Mada je u svom zahtjevu ova regulirana kompanija tražila da u prosjeku tarife za distribuciju budu povećane 5,4 %, a za snabdijevanje 24,2 %, DERK svojim odlukama nije promijenio tarife za korištenje distributivne mreže, prosječnu cijenu za snabdijevanje malih komercijalnih kupaca povećao je 3 %, a za domaćinstva 7,6 %. Pri korekcijama cijena uvažen je rast cijena na veleprodajnom tržištu električne energije u 2017. godini, dok su operativni i kapitalni troškovi Komunalnog Brčko u elektroenergetskoj djelatnosti zadržani na dostignutom nivou.

Domaćinstva u Brčko Distriktu BiH su u prvoj polovini 2017. godini imala najnižu prosječnu cijenu električne energije u Bosni i Hercegovini (12,71 feninga/kWh). Nove cijene za domaćinstva su 3,3 % niže od onih koje plaćaju kupci Elektroprivrede BiH, odnosno 9,4 % od onih koje se plaćaju Elektroprivredi HZHB, a više su 6,4 % u odnosu na domaćinstva koja snabdijeva Elektroprivreda RS. Dakle, nove cijene za domaćinstva u Brčko Distriktu BiH su i dalje niže od prosječne cijene za domaćinstva u Bosni i Hercegovini.

U okviru tarifnog postupka posebna pažnja posvećena je radu distributivnog sistema u Brčko Distriktu BiH. Distributivni gubici u JP Komunalno Brčko u 2015. godini iznosili su 13,08 %, a u 2016. godini 12,38 % od bruto distributivne potrošnje, što je više od ostvarenih prosječnih veličina u Bosni i Hercegovini, gdje su ovi gubici u isto vrijeme iznosili 10,51 %, odnosno 10,26 %. Stoga je Državna regulatorna komisija za električnu energiju u cilju smanjenja distributivnih gubitaka i njihovog postepenog svođenja na prosjek u BiH, uvažavajući operativne mjere koje provodi JP Komunalno Brčko, nakon što je za 2017. godinu odobrila distributivne gubitke u iznosu od 12 %, u ovom tarifnom postupku za 2018. godinu odobrila iste u iznosu od 11 %.

Tarife za rad nezavisnog operatora sistema; tarife za sistemske i pomoćne usluge

U skladu sa zakonom propisanom obavezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu

godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati svojim tarifama za rad sistema, Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini je u oktobru 2016. godine podnio takav zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2017. godinu. Zahtjevom se tražila tarifa za rad nezavisnog operatora sistema u iznosu od 0,07385 feninga/kWh, što bi predstavljalo povećanje od 24,75 %.

Formalna javna rasprava u postupku održana je početkom decembra 2016. godine. Tom prilikom regulirana kompanija dodatno je obrazložila planirane rashode i troškove za 2017. godinu, dok su umješači iznijeli svoj interes i očekivanja da tarife ostanu na dostignutom nivou.

Na osnovu izvedenih analiza zahtijevanih troškova i rashoda podnosioca zahtjeva i svih drugih dostupnih materijala, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je 3. aprila 2017. godine donijela odluku kojom je okončan ovaj tarifni postupak. Donesenom odlukom tarifa za rad nezavisnog operatora sistema je zadržana na nivou od 0,0592 feninga/kWh, koji je u primjeni od 1. januara 2016. godine. Dodatno, od datuma primjene ove odluke (1. maj 2017. godine), ta tarifa se ne naplaćuje proizvođačima za energiju preuzetu u pumpnom načinu rada.

Kako je već opisano u sekciji 3.1 Izvještaja, DERK je u junu 2017. godine tarifu za sistemsku uslugu smanjio sa 0,3761 feninga/kWh na vrijednost 0,3187 feninga/kWh, uz početak primjene od 1. jula 2017. godine.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na vlastitu inicijativu 22. novembra 2017. godine pokrenula novi postupak određivanja tarifa za rad nezavisnog operatora sistema i tarifa za sistemsku i pomoćne usluge.

Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini nakon toga je dostavio potrebnu dokumentaciju koja sadrži analitički prikaz svih ostvarenih, procijenjenih i planiranih prihoda i rashoda za 2017. i 2018. godinu, prema kojoj bi tarifa za rad nezavisnog operatora sistema i dalje iznosila 0,0592 feninga/kWh.

Tarife se određuju u skladu sa kriterijima navedenim u *Zakonu o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH i Metodologiji za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge*. Pri tome, DERK u najvećoj mogućoj mjeri poštuje osnovna načela koja propisuju da će tarife biti pravedne i razumne, ravnopravne, utemeljene na objektivnim kriterijima, zasnovane na opravdanim troškovima i određene na transparentan način.

Postupak određivanja tarifa za rad nezavisnog operatora sistema i tarifa za sistemsku i pomoćne usluge nastavit će se u 2018. godini, uključujući formalnu javnu raspravu koja će se održati 17. januara 2018. godine, na kojoj je omogućeno učešće pet subjekata u statusu umješača.

Tarife za usluge prijenosa električne energije

Elektroprijenos Bosne i Hercegovine je u novembru 2016. godine podnio zahtjev za izmjenu tarifa za prijenos električne energije kojim su predočeni zahtjevi za prihode i rashode, kao i troškovi koje Kompanija namjerava zaračunavati za svoje usluge. Zahtjevom se tražilo da prosječna tarifa za prijenos električne energije iznosi 1,058 feninga/kWh, što bi značilo povećanje od 19 %.

DERK je i ovaj tarifni zahtjev rješavao u skladu sa kriterijima i načelima primijenjenim u prethodnim tarifnim postupcima. Formalna javna rasprava na kojoj su se utvrđivale činjenice u tarifnom postupku održana je krajem decembra 2016. godine.

Razvojem tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini povećan je interes tržišnih učesnika da neposredno učestvuju u tarifnim postupcima u svojstvu umješača. U ovom postupku pored regulirane kompanije, aktivno učestvuje i pet subjekata kojima je DERK odobrio status umješača, čime je postignut rekordan broj učesnika koji neposredno učestvuju u postupku pred regulatorom.

Konačna odluka u postupku donesena je 3. aprila 2017. godine, uz definirani početak primjene od 1. maja 2017. godine. Slijedeći opredjeljenje DERK-a da osigura ujednačen pristup i suodnos u procjeni i odobravanju određenih elemenata tarifnih zahtjeva Nezavisnog operatora sistema u BiH i Elektroprijenosa BiH, i tarife za usluge prijenosa električne energije su zadržane na ranijem nivou, koji se u ovom slučaju primjenjuje od 1. jula 2015. godine. Dakle, dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na energiju i dalje iznosi 0,578 feninga/kWh, a dio prijenosne mrežarine koji se odnosi na snagu iznosi 1,472 KM/kW (prosječna prijenosna mrežarina iznosi 0,889 feninga/kWh). Shodno već navedenom opredjeljenju, Komisija je odlučila da se, za energiju preuzetu u pumpnom načinu rada, proizvođačima ne naplaćuje tarifa za usluge prijenosa.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je na zahtjev regulirane kompanije 14. decembra 2017. godine pokrenula novi postupak određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije. Svojim zahtjevom Elektroprijenos BiH traži povećanje prosječne tarifa za usluge prijenosa električne energije na iznos od 1,0098 feninga/kWh, odnosno povećanje za 13,6 %.

I ovaj postupak određivanja tarifa nastavit će se u 2018. godini, uključujući formalnu javnu raspravu koja će se održati 18. januara 2018. godine, uz mogućnost učešća pet subjekata u statusu umješača.

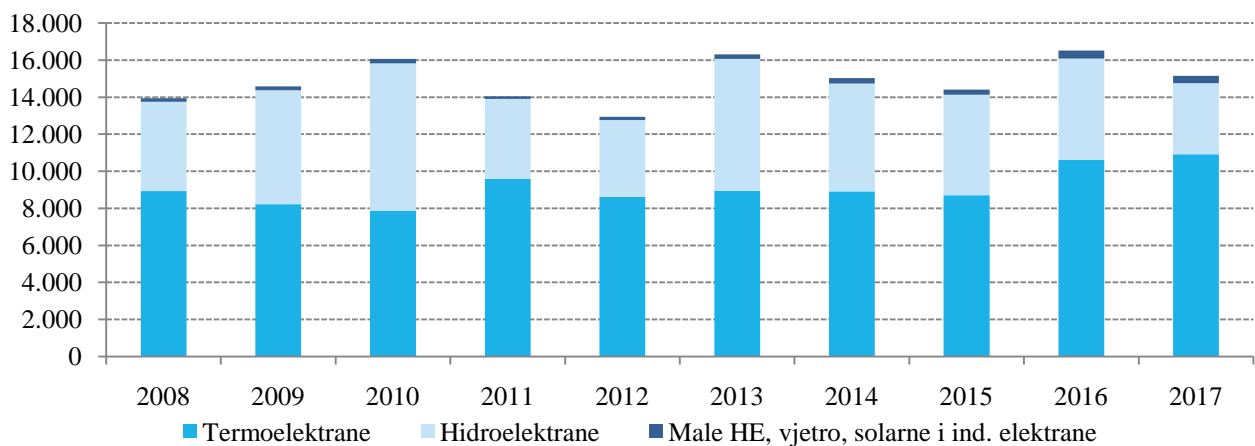
3.8 Tržište električne energije

Nakon što je u Bosni i Hercegovini 2016. godine ostvarena rekordna proizvodnja, tokom 2017. godine ukupno je proizvedeno 15.151 GWh električne energije, što je 1.358 GWh, odnosno 8,2 % manje u odnosu na prethodnu godinu. Najveći utjecaj na smanjenje proizvodnje imala je izrazito loša hidrološka situacija, sa minimalnim nivoom padavina i dotoka, koja se nadovezala na prethodne dvije hidrološki nepovoljne godine.

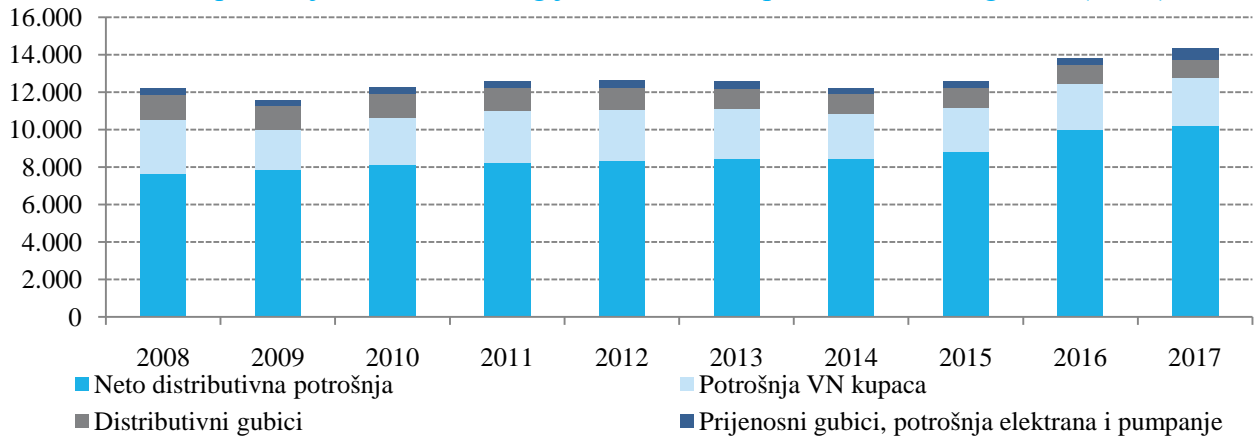
U hidroelektranama je proizvedeno 3.831 GWh, što je čak 29,9 % manje nego u prethodnoj godini i najmanja je zabilježena veličina u periodu dužem od 20 godina. S druge strane, proizvodnja u termoelektranama bilježi novi rekord, dostižući iznos od 10.918 GWh koji je 2,9 % viši nego prethodne godine.

Proizvodnja iz manjih obnovljivih izvora iznosila je 380,2 GWh, što je 5,1 % manje u odnosu na 2016. godinu. Posljedica je to već navedenih loših hidroloških prilika. Ipak, i dalje dominantan udio u ovoj kategoriji imaju male hidroelektrane (352,27 GWh, odnosno 92,6 %), dok je u solarnim elektranama proizvedeno 21,16 GWh (5,6 %), u elektranama na biomasu 6,79 GWh (1,8 %) i u vjetroelektranama 0,03 GWh. Značajan dio

Slika 5. Struktura proizvodnje električne energije u BiH tokom prethodnih deset godina (GWh)

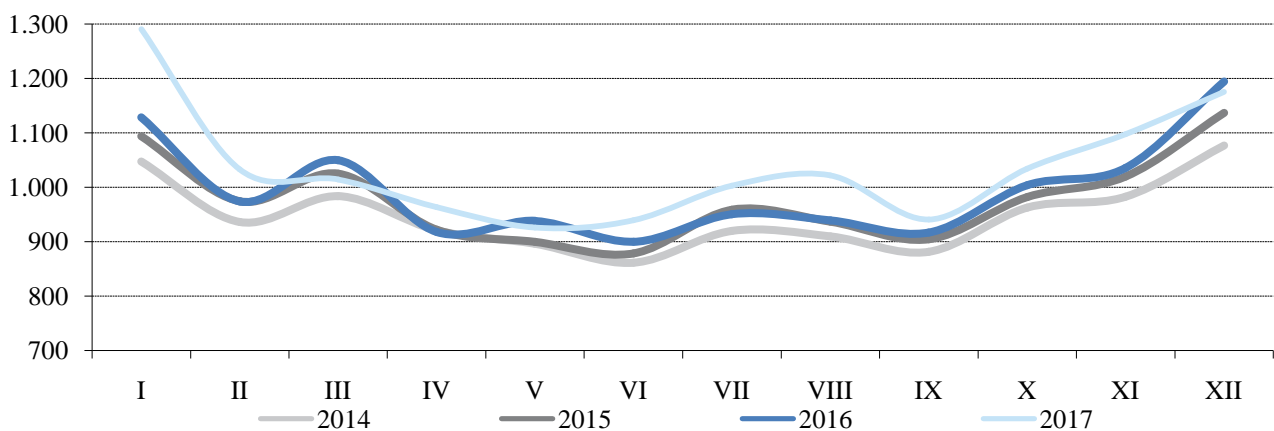
Slika 6. Struktura potrošnje električne energije u BiH tokom prethodnih deset godina (GWh)

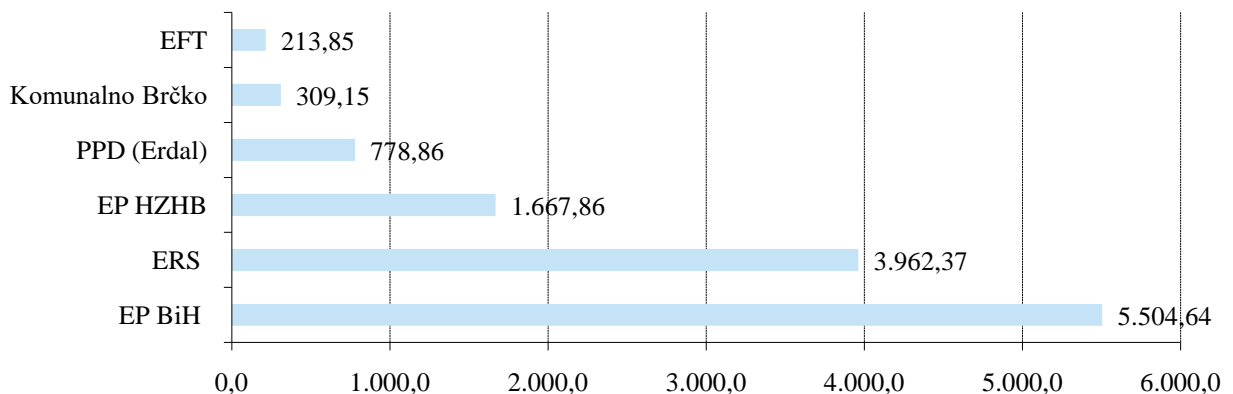
proizvodnje iz manjih obnovljivih izvora imaju nezavisni proizvođači u čijim objektima je proizvedeno 277,65 GWh (73 %), dok je ostatak proizveden u elektranama u vlasništvu elektroprivreda. U elektranama industrijskih proizvođača proizvedeno je 21,33 GWh. Struktura proizvodnje tokom prethodnih deset godina prikazana je na slici 5, a na slici 6 struktura ukupne potrošnje električne energije u BiH.

U Bosni i Hercegovini je u 2017. godini ostvarena rekordna ukupna potrošnja električne energije u iznosu od 13.366 GWh, što je 501 GWh, odnosno 3,9 % više nego prethodne godine. Ovom povećanju doprinijela su 202 pumpna ciklusa PHE Čapljina, tokom kojih je ova elektrana iz prijenosnog sistema preuzela 266 GWh i proizvela 197 GWh. Adekvatnim korištenjem svojih tehničkih kapaciteta koji omogućavaju kupovinu jeftinije noćne energije i prodaju skuplje vršne energije, i u vrlo nepovoljnim hidrološkim uvjetima PHE Čapljina ostvarila je značajne ekonomske rezultate i povećala svoju ukupnu proizvodnju dostižući iznos od 278 GWh. Potrošnja kupaca priključenih na prijenosni sistem povećana je 3,8 % i iznosila je 2.562 GWh. I distributivna potrošnja zabilježila je rast, iznosila je 10.179 GWh ili 1,9 % više nego u prethodnoj godini.

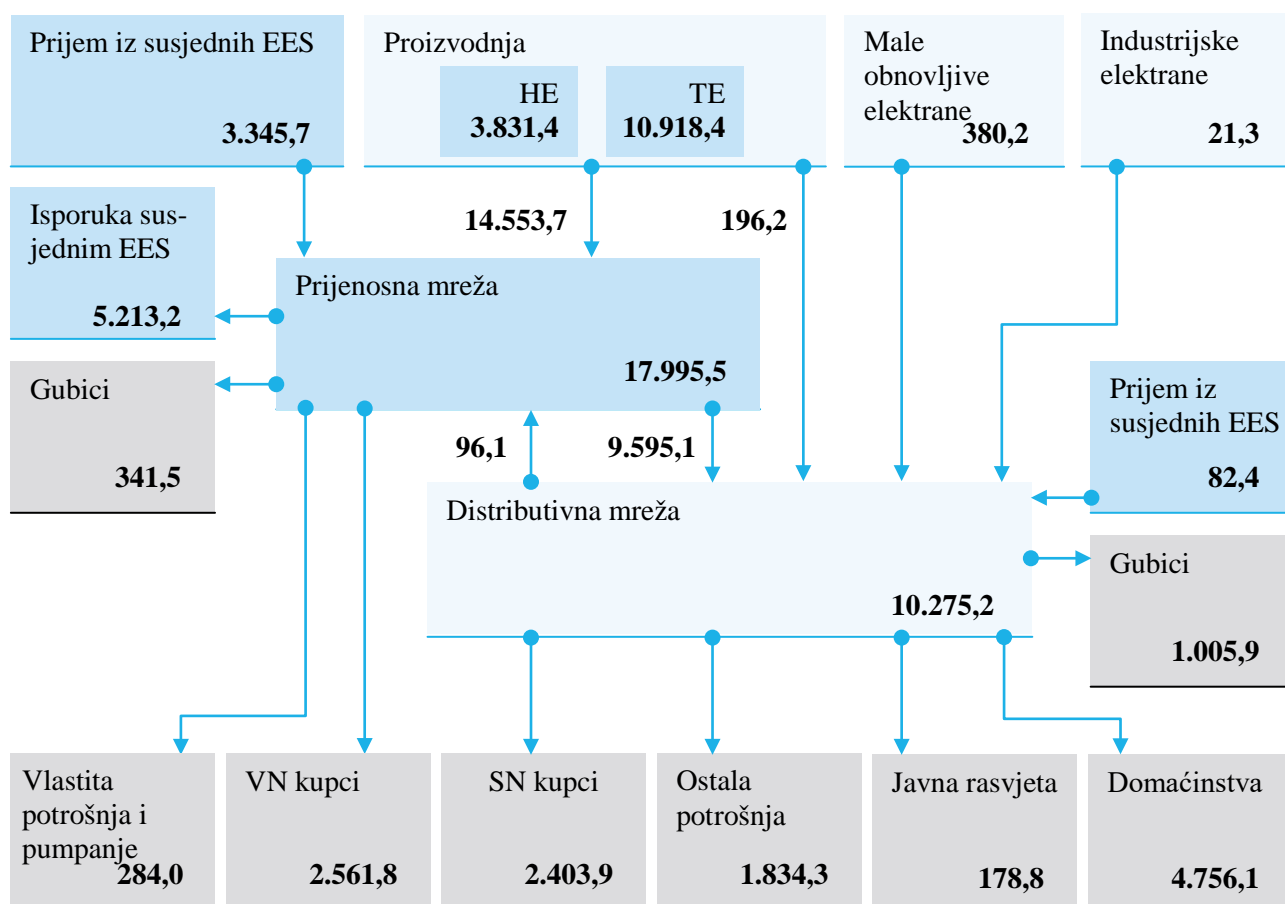
Slika 7. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)

Slika 8. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2017. godini, po snabdjevačima (GWh)

Slika 9. Ostvarene bilansne veličine u 2017. godini (GWh)

Ukupno preuzimanje električne energije iz prijenosnog sistema iznosilo je 12.441 GWh što predstavlja povećanje od 4,1 % u odnosu na 2016. godinu. U januaru 2017. godine zabilježeno je rekordno mjesečno preuzimanje energije iz prijenosnog sistema u iznosu od 1.291,1 GWh (ranije najveće preuzimanje energije od 1.194,4 GWh zabilježeno u decembru 2016. godine). Podaci o energiji preuzetoj iz prijenosnog sistema prikazani su na slici 7, po mjesecima, te na slici 8 po snabdjevačima.

Razlika ukupne proizvodnje i potrošnje u BiH, odnosno bilansni suficit u 2017. godini iznosio je 1.785 GWh, što je za 1.859 GWh manje nego u prethodnoj godini. Bilansne elektroenergetske veličine ostvarene u 2017. godini pregledno su prikazane na slici 9. Bilansne veličine i elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine dati su u prilogima C i D.

Tržište električne energije u regiji

Na tržištu električne energije u jugoistočnoj Evropi, koje je od direktnog interesa za elektroprivredne subjekta iz BiH, niz godina bio je prisutan trend pada veleprodajnih cijena. U 2017. godini ovaj trend je zaustavljen i cijene električne energije

Tabela 5. Cijene električne energije na berzama (€/MWh)

<i>Berzovni indeksi</i>	<i>Prosječna cijena</i>	<i>Maksimalna cijena</i>	<i>Minimalna cijena</i>
Phelix	34,21	101,92	-52,11
ELIX	36,23	133,15	-2,75
SIPX	49,52	114,25	3,21
HUPXDAM	50,36	150,02	11,80
OPCOM	48,17	112,06	11,95
SEEPEX	51,70	151,31	9,89
CROPEX	52,34	158,79	17,44

Phelix – Indeks Evropske berze za energiju (EEX) za Austriju i Njemačku
ELIX – Evropski berzovni index EEX-a
SIPX – Indeks Slovenačke berze
HUPXDAM – Indeks Mađarske energetske berze (HUPX) za dan unaprijed
OPCOM – Rumunski berzovni indeks
SEEPEX – Srpski berzovni index
CROPEX – Hrvatski berzovni index

zabilježile su određeni porast. Osnovni razlog za ovu promjenu je deficit energije u regiji, kao posljedica smanjene proizvodnje u hidroelektranama zbog izrazito nepovoljnih hidroloških prilika. Dok su, prema pokazateljima Mađarske energetske berze (HUPX), u većem dijelu 2016. godine cijene na veleprodajnom tržištu bile manje od 40 €/MWh, tokom 2017. godine one su bile u opsegu 45 – 55 €/MWh, a u zadnjem kvartalu i iznad tih vrijednosti. U tabeli 5 prikazane su cijene električne energije na značajnijim berzama sa aspekta regije jugoistočne Evrope.

Tržište električne energije u BiH

Ukupna potrošnja električne energije u Bosni i Hercegovini u 2017. godini iznosila je 13.366 GWh ili 3,9 % više nego u prethodnoj godini. Kupci priključeni na prijenosni sistem su preuzeli 2.562 GWh, što je povećanje za 3,8 %. Na distributivnoj mreži preuzeto je 10.179 GWh ili 1,9 % više nego u prethodnoj godini, od čega se 9.173 GWh odnosi se na preuzimanje krajnjih kupaca, a 1.006 GWh na gubitke distribucije. Ukupna prodaja krajnjim kupcima u BiH povećana je 2,2 % i iznosila je 11.735 GWh.

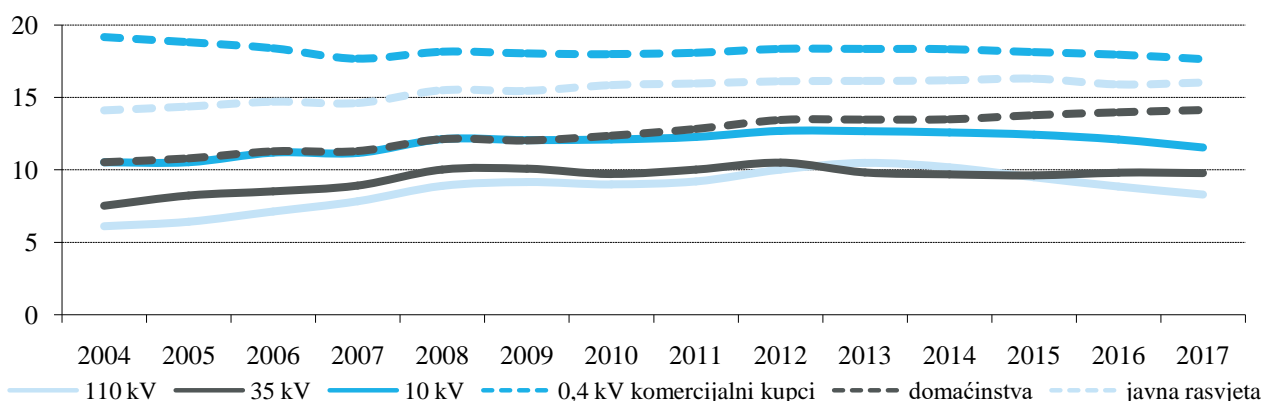
Nadležne regulatorne komisije u BiH više ne utvrđuju tarifne stavove za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Još istekom 2014. godine prestala je regulacija tarifa za snabdijevanje za sve kupce, osim za domaćinstva i kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ (mali kupci, odnosno komercijalni kupci priključeni na 0,4 kV), a praksa regulacije tarifa za usluge distribucije je zadržana. Od 1. januara 2015.

godine svi kupci električne energije u BiH imaju mogućnost da biraju svog snabdjevača na tržištu. Kupci koji ne odaberu snabdjevača na tržištu mogu se snabdijevati kod javnih snabdjevača po cijenama za javno snabdijevanje, a domaćinstva i mali kupci u okviru univerzalne usluge po reguliranim cijenama.

Mogućnost snabdijevanja u okviru univerzalne usluge tokom 2017. godine koristila su sva domaćinstva u BiH i najveći broj kupaca iz kategorije ‘ostala potrošnja’. Prosječna cijena električne energije za te kupce iznosila je 15,10 feninga/kWh i nešto je veća nego u 2016. godini kada je iznosila 15,07 feninga/kWh. Pri tome je prosječna cijena za domaćinstva iznosila 14,12 feninga/kWh sa porastom od 1,0 %, dok je prosječna cijena za kupce iz kategorije ‘ostala potrošnja’ bila 17,65 feninga/kWh i smanjena je za 1,7 % u odnosu na 2016. godinu.

I iz ovih podataka vidljivo je da regulatorne komisije u Bosni i Hercegovini djeluju na postepenom uklanjanju naslijeđenih unakrsnih subvencija između pojedinih kategorija kupaca električne energije, koje se odvija u skladu sa najboljom međunarodnom regulatornom praksom, uz izbjegavanje tzv. ‘tarifnih šokova’. Takav evidentan trend smanjenja odnosa prosječne cijene za male komercijalne kupce i domaćinstava u

Slika 10. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV (fening/kWh)

Slika 11. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV (fening/kWh)

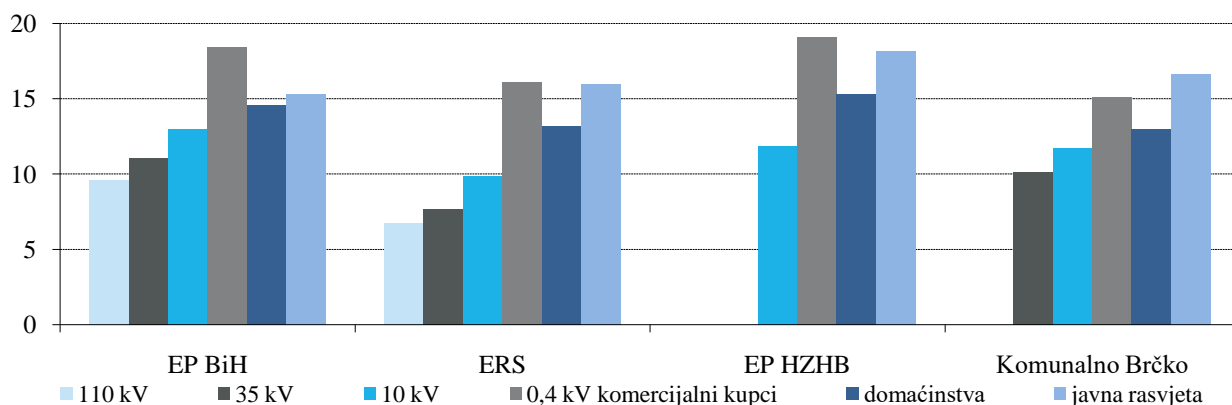

Tabela 6. Broj kupaca električne energije u BiH

	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Domaćinstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	5	64	844	63.218	688.170	4.295	756.596
Elektroprivreda RS	12	37	1.057	35.156	518.162	1.773	556.197
Elektroprivreda HZHB			206	14.908	177.062	1.692	193.868
Komunalno Brčko		1	46	3.750	31.021	433	35.251
Ostali snabdjevači	2		29	25			56
Ukupno	19	102	2.182	117.057	1.414.415	8.193	1.541.968

prethodnih nekoliko godina u BiH jasno je vidljiv na slici 10. Prema podacima iz 2017. godine unakrsna subvencija između malih komercijalnih kupaca i domaćinstava u prosjeku iznosi 25 %, bilježeći najmanju vrijednost u slučaju kupaca koje snabdijeva Komunalno Brčko, a najveću kod kupaca Elektroprivrede BiH. Jasna je potreba da se se unakrsne subvencije daljnjim mjerama regulatornih komisija i efikasnim funkcioniranjem tržišta električne energije nastave smanjivati, čime će se ispoštovati osnovni regulatorni princip odražavanja stvarnih troškova u formiranju cijena. Time će se omogućiti tržišno nadmetanje i u snabdijevanju domaćinstava, odnosno otvoriti mogućnosti tržišnim snabdjevačima da ponude povoljnije cijene i budu konkurentni i u tom segmentu tržišta.

Kretanje prosječnih prodajnih cijena električne energije za krajnje kupce u BiH prikazano je na slici 10, a na slici 11 date su prosječne cijene električne energije po javnim snabdjevačima i kategorijama kupaca u 2017. godini.

Broj kupaca električne energije u BiH se tokom godine povećao za 10.468 i na kraju godine iznosio je 1.541.968, pri čemu se najznačajniji rast odnosi na domaćinstva – 9.217 (tabela 6).

Na maloprodajnom tržištu od 1. januara 2016. godine registrirane su prve promjene snabdjevača kod kupaca priključenih na distributivni sistem. Iz mjeseca u mjesec taj broj varira³, a na isteku 2017. godine registrirana su 54 kupca koje ne snabdijeva njihov tradicionalni snabdjevač, od toga 29 kupaca iz kategorije potrošnje 10 kV i 25 kupaca iz kategorije ‘ostala potrošnja’ (komercijalni kupci priključeni na napon 0,4 kV). Oni su preuzeli ukupno 126,82 GWh, od toga kupci na 10 kV 122,84 GWh, a kupci iz kategorije ostala potrošnja 3,98 GWh. Ove kupce snabdjevali su HEP-Trade (HEP Energija) d.o.o. Mostar, Petrol BH Oil Company d.o.o. Sarajevo, ASA Energija d.o.o. Sarajevo i Proenergy d.o.o. Mostar. Pored toga, na prijenosnom sistemu je registrirano 779,16 GWh i 740,14 GWh koje su Prvo

³ U junu 2017. godine registrirana su 84 kupca priključenih na distributivni sistem koje ne snabdijeva njihov tradicionalni snabdjevač.

plinarsko društvo (Erdal) d.o.o. Sarajevo i Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo prodali Aluminiju d.d. Mostar, kao i 226,59 GWh koje je Energy Financing Team d.o.o. Bileća prodao Društvu BSI d.o.o. Jajce. Sumirajući ove nabavke, u 2017. godini kupcima koji su promijenili snabdjevača isporučeno je 1.859,97 GWh, odnosno 15,85 % od ukupno preuzete energije krajnjih kupaca u BiH. Pored toga, desetine hiljada kupaca promijenilo je uvjete snabdijevanja promjenom ugovora sa svojim ranijim tradicionalnim snabdjevačima (tzv. ‘inkubenti’), čime su na otvorenom tržištu izabrali ponudu za snabdijevanje koja im najbolje odgovara. Kupcima koji se snabdijevaju u okviru univerzalne usluge isporučeno je 6.586,47 GWh (56,13 % od ukupne potrošnje), a kupcima za koje cijene nisu regulirane isporučeno je 5.148,53 GWh (43,87 %).

Značajno dinamičnije je trgovanje na veleprodajnom tržištu u BiH, koje se zasniva na bilateralnim aranžmanima kupovine i prodaje električne energije između snabdjevača. Premda ovo tržište i dalje nije institucionalizirano, rezultat brojnih bilateralnih ugovora je impresivan – u 2017. godini bilo je aktivno 18 licenciranih subjekata, ostvarujući promet od 8.624.621 MWh što predstavlja povećanje za 493.049 MWh, odnosno 6,1 % u odnosu na prethodnu godinu (slika 12). Prosječan dnevni promet je iznosio približno 24 GWh i značajno je veći od dnevnog obima trgovine na susjednim berzama električne energije. Značajna je činjenica da obim trgovine na veleprodajnom tržištu svake godine bilježi povećanje, pa je u 2017. godini porastao 6,1 %, čak i u uvjetima pada proizvodnje od 8,2 %.

Kako je već navedeno u dijelovima 3.1 i 3.7 ovog Izvještaja, tokom 2017. godine nije bilo promjena reguliranih tarifa za usluge prijenosa električne energije, niti tarife za rad Nezavisnog operatora sistema u Bosni i Hercegovini. Od 1. jula 2017. godine tarifa za sistemsku uslugu je smanjena 15,3 %.

Slika 12. Pregled trgovanja na veleprodajnom tržištu u BiH u 2017. godini (MWh)

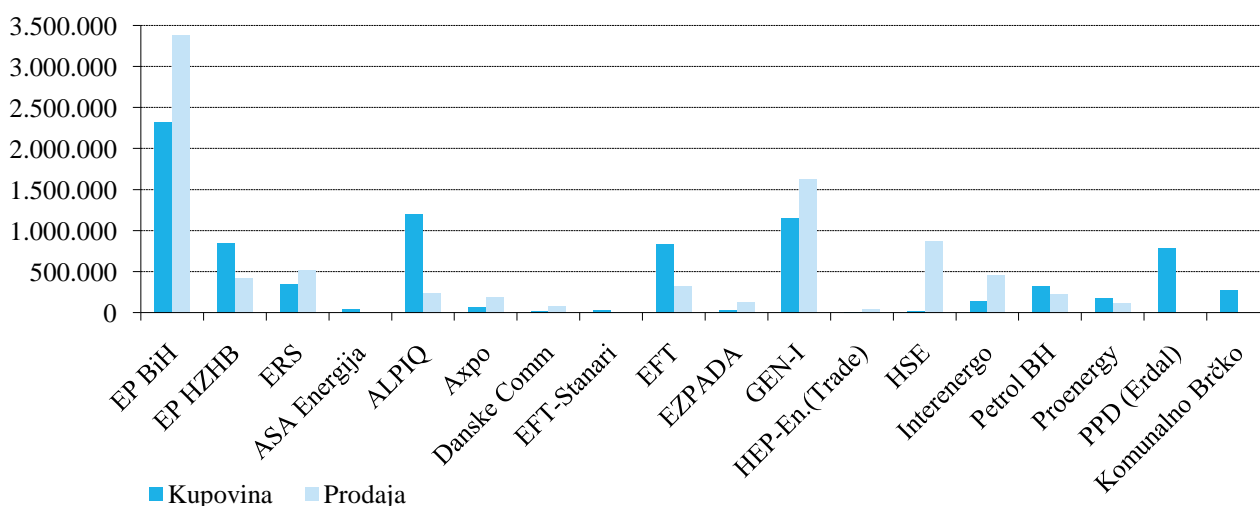

Tabela 7. Vrijednost nabavljenih pomoćnih usluga

<i>Pomoćna usluga</i>	<i>Iznos (KM)</i>
Sekundarna regulacija – kapacitet	9.322.081
Tercijarna regulacija – kapacitet	10.161.152
Balansna energija ‘nagore’	7.781.442
Balansna energija ‘nadolje’	-1.438.734
Gubici u prijenosnom sistemu i kompenzacije	26.545.856
<i>Ukupno</i>	<i>52.371.675</i>

Pored veleprodajnog i maloprodajnog tržišta u Bosni i Hercegovini je funkcionalno i balansno tržište kojim upravlja Nezavisni operator sistema u BiH. U biti radi se o monopsonom tržištu, gdje na strani potražnje postoji samo jedan subjekt – NOS BiH, dok na strani ponude egzistiraju uglavnom proizvođači koji pružaju pomoćne usluge (kapacitet i energija u sekundarnoj i tercijarnoj regulaciji i energija za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu). Na balansnom tržištu se takođe obavlja i obračun odstupanja (debalansa) balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda u energetsom i finansijskom smislu. Cijene debalansa se određuju na osnovu cijena balansne energije na satnom nivou.

Sve transakcije između ponuđača sa jedne strane i NOS-a BiH sa druge strane obavljaju se na tržišnom principu putem godišnjih i mjesečnih tendera, dok se cijene balansne energije formiraju putem ponuda pružalaca sekundarne i tercijarne regulacije na satnoj osnovi dan unaprijed.

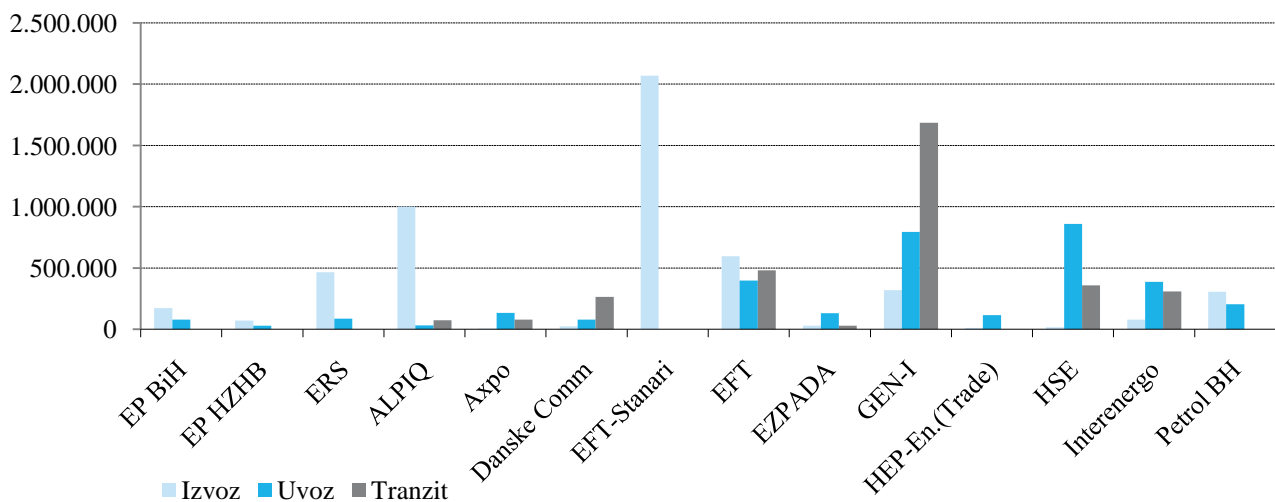
Vrijednost ukupno nabavljenih pomoćnih usluga na balansnom tržištu u 2017. godini iznosi preko 52 miliona KM, prema strukturi navedenoj u tabeli 7.

Istovremeno, NOS BiH je pružanjem systemske usluge od snabdjevača koji preuzimaju energiju iz prijenosnog sistema i kroz obračun odstupanja balansno odgovornih strana od dnevnog rasporeda, ukupno naplatio 57,043 miliona KM, od čega 43,189 miliona KM prema tarifi za systemsku uslugu i 13,854 miliona KM za debalanse.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sistema Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sistemima omogućava visok nivo razmjene električne energije sa susjednim zemljama. U 2017. godini izvezeno je 5.161 GWh, što je 2,4 % manje nego u prethodnoj godini. Četnaest subjekata izvezilo je električnu energiju, a po obimu izvoza na prvom mjestu je bio EFT – Rudnik i Termoelektrana Stanari sa 2.068 GWh, a zatim slijede Alpiq

Slika 13. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2017. godini (MWh)

Energija BH sa 1.001 GWh, Energy Financing Team (EFT) sa 596 GWh itd. (slika 13).

Uvoz električne energije je iznosio 3.322 GWh, sa porastom od čak 117,9% u odnosu na prethodnu godinu. Među 13 subjekata koji su obavljali uvoz električne energije najveću realizaciju imali su HSE BH Energetsko preduzeće (859 GWh), GEN-I (794 GWh), EFT (396 GWh) i Interenergo (387 GWh), slika 13. Najveći obim trgovine električnom energijom tradicionalno se obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Srbijom i Crnom Gorom (tabela 8).

Tokom 2017. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosnog sistema BiH u iznosu od 3.275 GWh, što je povećanje od 404 GWh ili 14,1 % u odnosu na 2016. godinu. Tranzitni tokovi imaju specifičan značaj jer se koriste kao osnovni element kod obračuna prihoda u okviru *Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema* (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvještajima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je BiH ostvarila po tom osnovu u prvih deset mjeseci 2017. godine iznosi 2.534.050 KM, što je približno 1,5 miliona KM više nego u istom periodu prethodne godine.

Tabela 8. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

Zemlja	Izvoz	Uvoz
Hrvatska	4.428,1	3.589,3
Srbija	2.109,9	2.636,6
Crna Gora	1.898,1	371,5
Ukupno	8.436,1	6.597,4

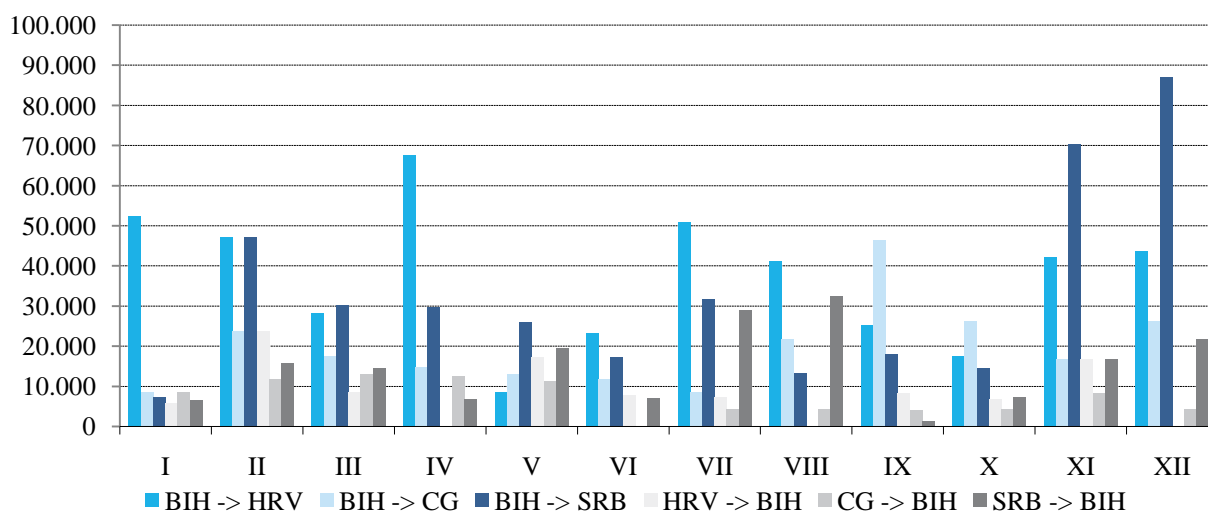
Tabela 9. Prihod ostvaren na godišnjim aukcijama

Godina	Prihod (KM)
2013	2.036.125
2014	2.905.655
2015	1.091.719
2016	952.030
2017	2.021.274
2018	1.171.731

Dodjelu prekograničnih kapaciteta na granicama BiH sa Crnom Gorom i Hrvatskom putem aukcija i u 2017. godini organizirao je Ured za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO), a na granici BiH sa Srbijom organizirane su zajedničke aukcije dva operatora (vidjeti dio 3.2). Ukupan prihod BiH po osnovu godišnjih aukcija prekograničnih prijenosnih kapaciteta za 2018. godinu iznosi 1.171.731 KM. Najviša cijena, kao i ranije, postignuta je na granici sa Hrvatskom, u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj, u iznosu od 3.941 KM/MW, čime se više od 2/3 prihoda na godišnjoj aukciji prikupi u ovom smjeru.

Prihodi Bosne i Hercegovine ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prekograničnih prijenosnih kapaciteta na godišnjem nivou dati su u tabeli 9, a na slici 14 prikazani su prihodi po osnovu mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima. Korisnik svih prihoda po osnovu aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam) je Elektroprijenos Bosne i Hercegovine.

Slika 14. Prihod po osnovu mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)

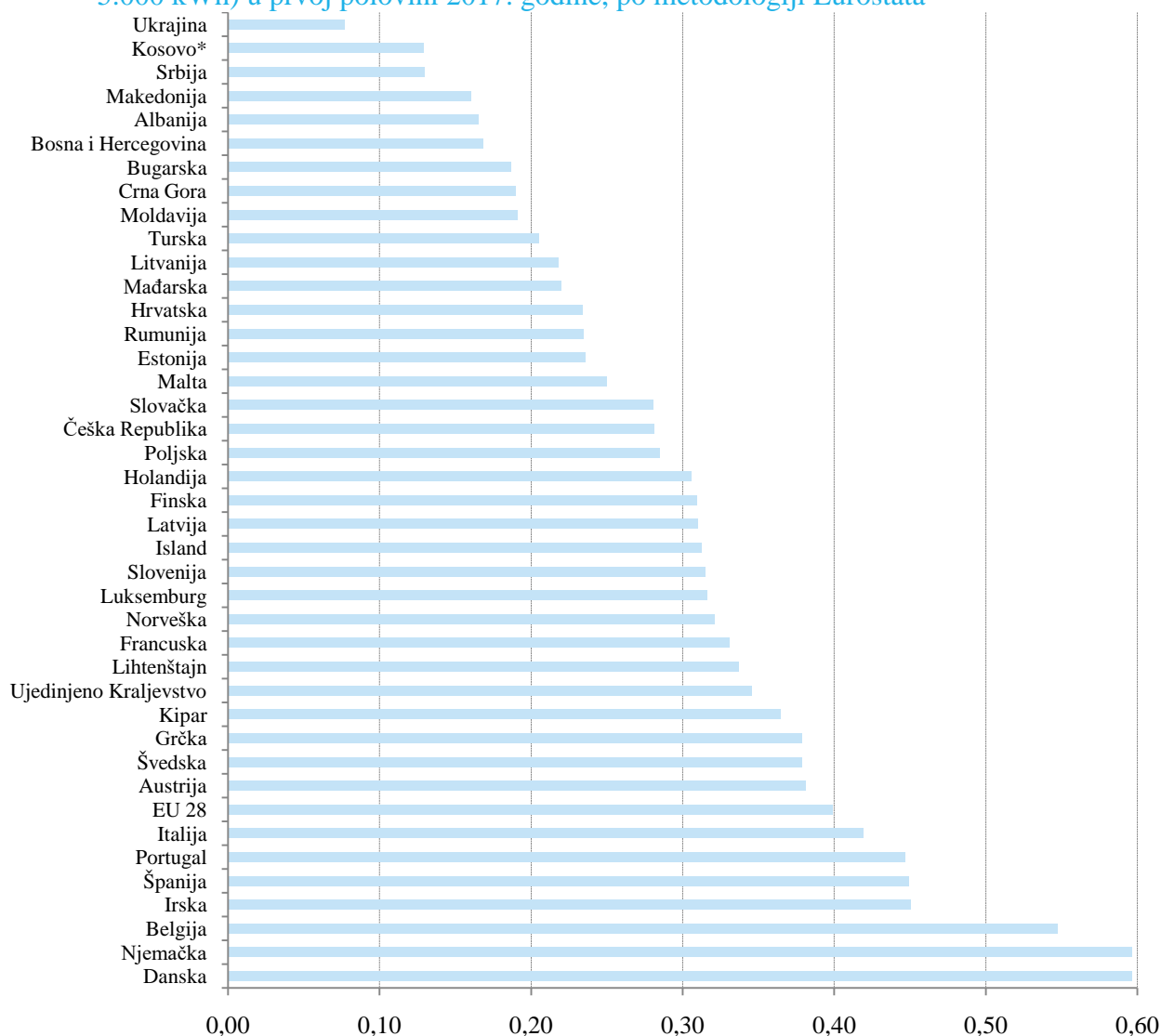

3.9 Energetska statistika

Svjestan značaja objektivnosti prikaza podataka o energetskim veličinama i cijenama električne energije, DERK je i tokom 2017. godine posebnu pažnju posvetio unapređenju svog djelovanja u segmentu energetske statistike. Ključni partner u razmjeni energetske veličina i podataka je Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, sa kojom DERK dugi niz godina saraduje, naročito u ispunjavanju obaveze izvještavanja prema međunarodnim tijelima, slijedeći propisane metodologije i dinamiku izvještavanja. Saradnja dvije institucije pridonosi razvoju energetske statistike i harmonizaciji sistema službene statistike Bosne i Hercegovine i statistike zemalja Evropske unije u svim oblastima, a posebno u oblasti energije.

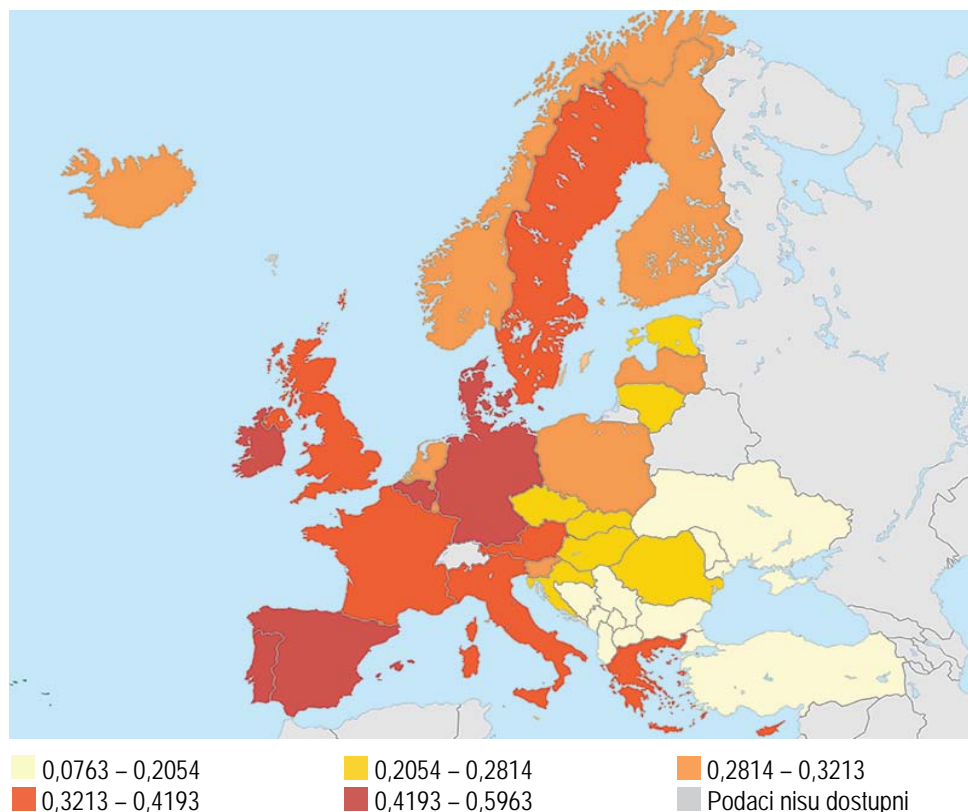
Slika 15. Cijene električne energije u KM/kWh za domaćinstva (godišnja potrošnja od 2.500 do 5.000 kWh) u prvj polovini 2017. godine, po metodologiji Eurostata

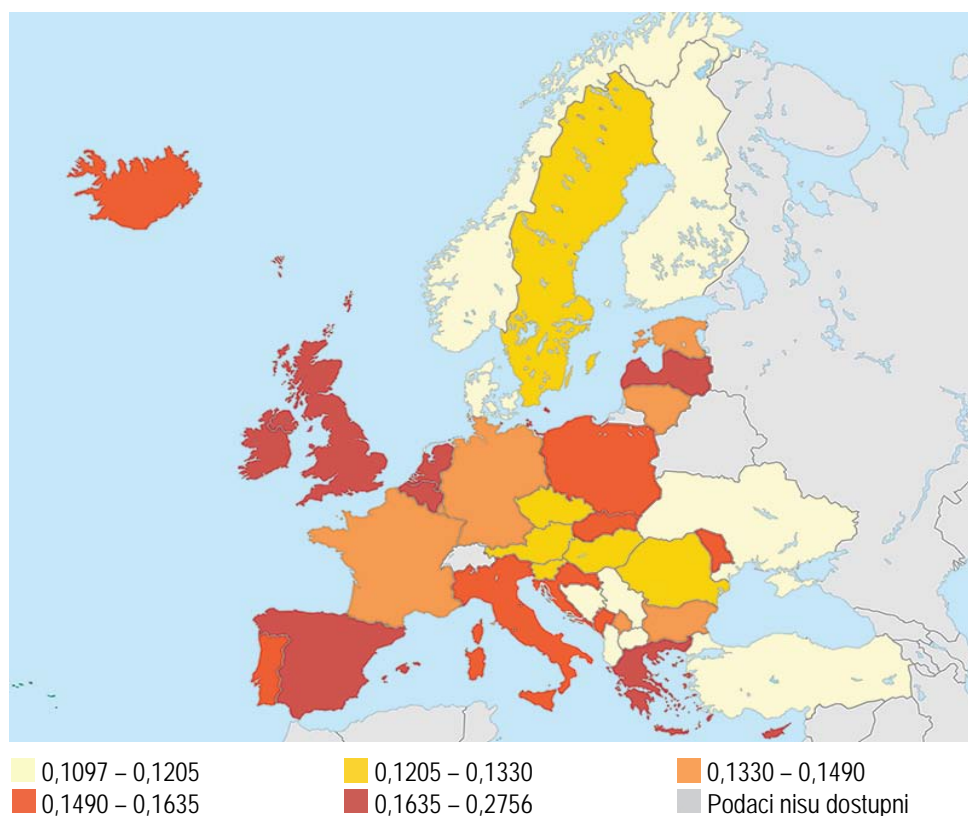
Napomena: navedeni iznosi uključuju sve poreze i naknade

* Ovaj naziv ne prejudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Slika 16. Geografski prikaz cijena električne energije za domaćinstva (u KM/kWh) u prvoj polovini 2017. godine, po metodologiji Eurostata

Slika 17. Geografski prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u prvoj polovini 2017. godine, po metodologiji Eurostata

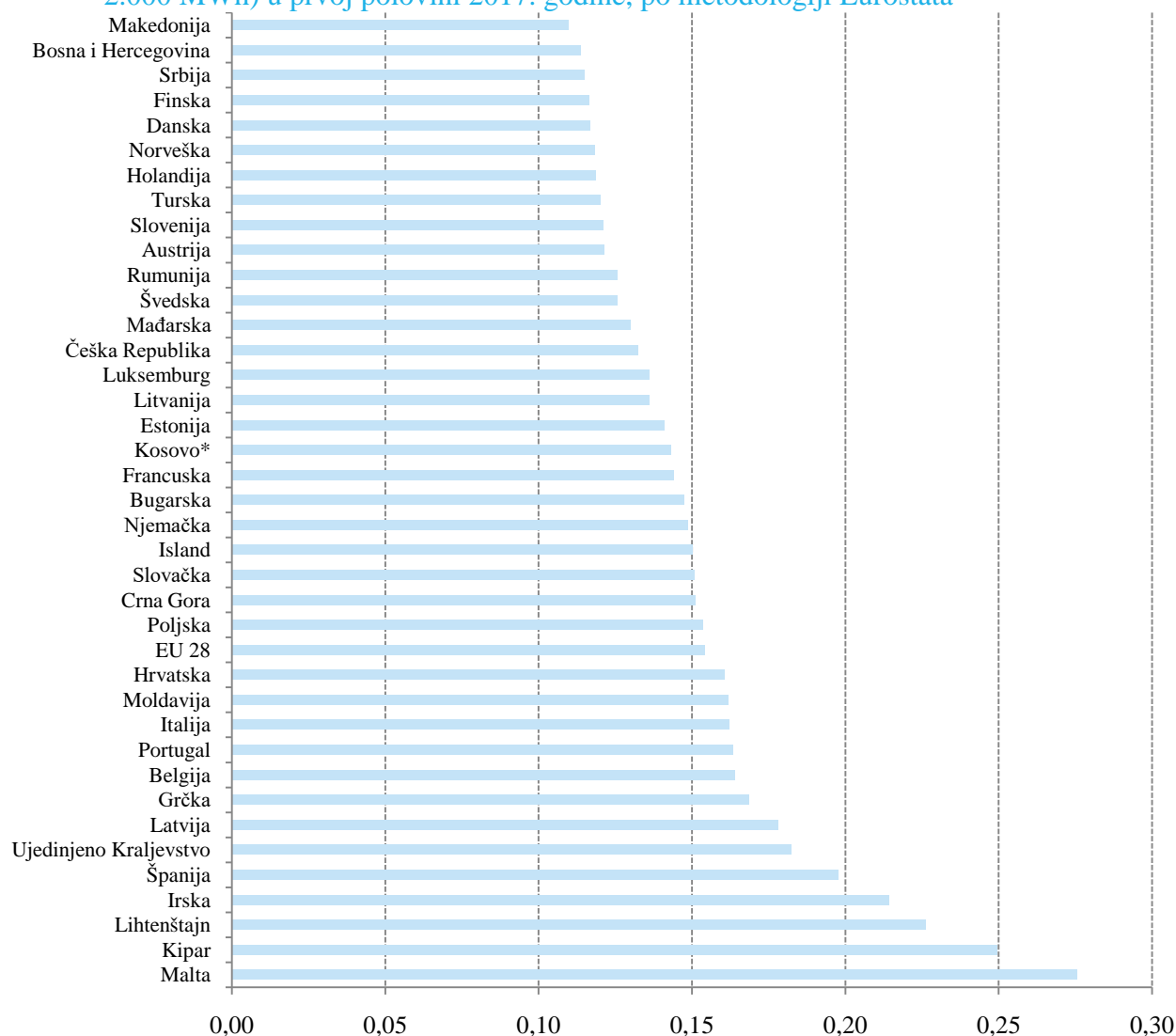
Eurostat je statistička institucija Evropske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistike Evropskoj uniji na evropskom nivou koje omogućuju poređenja između zemalja i regija.

Rezultati saradnje dvije institucije su prepoznatljivi i u izvještajima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije u BiH, što omogućuje njihovu uporedbu sa zemljama Evropske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 15 – 18).

Pored analize podataka o elektroenergetskom sektoru BiH, DERK kontinuirano prikuplja i analizira podatke o regionalnom tržištu, uključujući podatke berzi električne energije sa sjedištima u Leipzigu, Budimpešti, Bukureštu, Ljubljani, Beogradu i Zagrebu (tabela 5).

Na osnovu sistematiziranog pristupa prema brojnim elektroenergetskim pokazateljima, DERK je i tokom 2017. godine kvalitetno odgovarao na brojne upite različitih domaćih i međunarodnih institucija prezentirajući statističke podatke o elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine.

Slika 18. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u prvoj polovini 2017. godine, po metodologiji Eurostata

Napomena: navedeni iznosi isključuju sve poreze i naknade

3.10 Ostale ključne aktivnosti

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je i tokom 2017. godine razmjenjivala podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Direkcija za evropske integracije Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH,⁴ te pripremala različite informacije za njihove potrebe. Poseban doprinos DERK je dao radu Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i Pododboru za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj, kao i u izradi odgovora na Upitnik Evropske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU. Ovo se posebno odnosi na pitanja iz poglavlja 15: Energija, poglavlja 21: Transevropske mreže, poglavlja 28: Zaštita potrošača i zdravlja, te na određenu problematiku iz Ekonomskih kriterija.

Svoj puni doprinos DERK je dao u provođenju brojnih aktivnosti i pripremi različitih dokumenata u sektoru energije, uključujući izradu *Okvirne energetske strategije Bosne i Hercegovine do 2035. godine*, podršku realizaciji tehničke pomoći BiH u uspostavljanju institucionalnog okvira za organizirano tržište za dan unaprijed i pripremu drugih dokumenata kojima se realiziraju dogovorene mjere iz akcijskog plana, odnosno *Mape puta za implementaciju inicijative 'Zapadni Balkan 6'* (tzv. *WB6 inicijativa*). DERK ima proaktivan pristup u provedbi ovog dokumenta, što je u skladu sa informacijom sa sjednice Vijeća ministara BiH od 6. marta 2017. godine, kada su svi nadležni organi BiH i entiteta pozvani da realiziraju identificirane mjere za efikasno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH i regiji.

DERK, u skladu sa svojim zakonskim ovlaštenjima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, u svom radu saraduje i sa Vladom Distrikta.

Državna regulatorna komisija i entitetske regulatorne komisije – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS), saraduju i usklađuju svoje djelovanje od svog osnivanja.

Razvoj zakonodavnog okvira

Bosna i Hercegovina je do 1. januara 2015. godine trebala uskladiti domaće zakonodavstvo sa zakonodavstvom EU u sektoru energije, s fokusom na sadržaj Trećeg energetske paketa (vidjeti Prilog E). U tom smislu, od kraja 2012. do januara 2014.

⁴ Memorandume o saradnji Državna regulatorna komisija za električnu energiju potpisala je sa Agencijom za statistiku BiH 19. aprila 2011. godine i sa Konkurencijskim vijećem BiH 28. maja 2014. godine.

godine, kroz program tehničke pomoći Evropske komisije realiziran je projekt *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u BiH u skladu sa pravnom tečevinom EU*.

Krajnji rezultat projekta je usklađeni skup radnih tekstova novih zakona, a u nekim slučajevima nacrti izmjena i dopuna postojećih zakona, za nivoe države, entiteta i Brčko Distrikta BiH. Transpozicija primjenjivog zakonodavstva EU je organizirana na način koji osigurava punu usklađenost zakonodavstava svih administrativnih nivoa u BiH (uzimajući u obzir njihove zasebne nadležnosti i regulatorna ovlaštenja) i pravne tečevine EU u sektoru električne energije.

Radna grupa, koju su činili stručnjaci iz resornih ministarstava, regulatornih komisija i privrednih subjekata, polazeći od rezultata programa tehničke pomoći Evropske komisije, uz značajan doprinos Sekretarijata Energetske zajednice, od decembra 2015. godine intenzivno je radila na pripremi radnog teksta novog državnog zakona koji bi omogućio transpoziciju Trećeg energetskog paketa u Bosni i Hercegovini. Slijedom navedenih aktivnosti, 13. oktobra 2016. godine tri resorna ministra i direktor Sekretarijata Energetske zajednice potpisali su *Sporazum o otklanjanju ozbiljnog i dugotrajnog prekršaja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice u gasnom sektoru*. Dan kasnije Ministarsko vijeće Energetske zajednice je donijelo Odluku kojom su ranije donesene mjere protiv Bosne i Hercegovine suspendirane do 31. marta 2017. godine, do kada je trebao biti usvojen državni zakon u skladu sa potpisanim Sporazumom i njime definiranim Akcijskim planom, koji uključuje i usvajanje međusobno harmoniziranih entitetskih zakona o gasu. Kako u definiranom roku navedene aktivnosti nisu realizirane, mjere protiv BiH su ponovo aktivirane i važile su do 14. decembra 2017. godine.

Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH pripremlilo je *Prednacrt zakona o regulatoru električne energije i prirodnog gasa, prijenosu i tržištu električne energije u BiH*, o čijem je sadržaju u maju 2017. godine organiziralo javne konsultacije pozivajući sve zainteresirane subjekte i organizacije na dostavu pisanih komentara. DERK je ovu mogućnost iskoristio, dajući svoje konkretne sugestije i podržavajući izradu novog zakona, izrazio spremnost i interes da u nastavku aktivnosti usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU u sektoru energije daje svoj puni, neposredni i kontinuirani doprinos.

Investiranje u sektor energije

Tokom 2017. godine odvijale su se aktivnosti Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) u okviru projekta *Investiranje u sektor energije* (EIA). Projekt čije je trajanje planirano od septembra 2014. do septembra 2019. godine, usmjeren je na saradnju i pomoć svim ključnim subjektima

energetskog sektora u Bosni i Hercegovini u pristupanju i integraciji u Evropsku uniju (ministarstva, regulatori, privredni subjekti i dr.). Projekt USAID EIA organiziran je kroz sljedeće komponente:

- Uklanjanje prepreka za investiranje u sektor energije,
- Razvoj maloprodajnog tržišta u BiH,
- Postizanje ušteda u potrošnji energije, koristeći regulatorne poticaje kroz finansijske mehanizme – obligacione šeme za energetska efikasnost,
- Korištenje proizvodnog otpada (biomase) za proizvodnju električne i toplotne energije,
- Smanjenje emisija štetnih gasova iz velikih uređaja za loženje, i
- Odnosi s javnošću, uključujući razvoj alata za poređenje cijena električne energije.

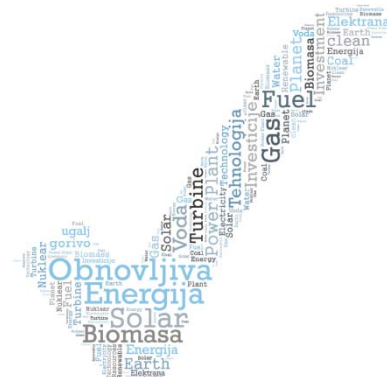
Predstavnici Državne regulatorne komisije prate aktivnosti organizirane u okviru projekta i učestvuju u realizaciji pojedinih komponenti, a naročito onih koje su u funkciji rada regulatora. Tokom 2017. godine DERK je pokazao poseban interes i neposredno učestvovao u realizaciji aktivnosti iz domena investiranja u sektor, integracije obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, poslovnih procesa operatora distributivnog sistema i razmjene podataka u sektoru, kao i odnosa s javnošću i razvoju alata za poređenje cijena električne energije.

Sljedeći uspješnu organizaciju Energetskog samita u prethodne dvije godine kojim je uspostavljen novi model dijaloga o aktuelnim temama iz sektora energije, Projekt EIA je zajedno sa *Njemačkim društvom za međunarodnu saradnju (GIZ)* u aprilu 2017. godine organizirao Treći Energetski samit u BiH.

Diskusija na Trećem Energetskom samitu obuhvatila je brojne teme, uključujući strateško planiranje i razvoj energetskog sektora, budućnost tržišta električne energije, šeme poticaja, potencijale i mogućnosti energetske efikasnosti, strateško planiranje u oblasti malih hidroelektrana, uvjete za investiranje u projekte bioenergije u regiji, te sliku elektroenergetskog sektora u očima javnosti.

Više od 400 učesnika prisustvovalo je plenarnim sjednicama, panel diskusijama, prezentacijama i interaktivnim radionicama. Treći Energetski samit okupio je brojne partnere iz državnih i entitetskih parlamenata, ministarstava i regulatora, iz općina, elektroprivrednih preduzeća, privrednih komora, malih i srednjih preduzeća, nevladinih organizacija i medija, te predstavnike međunarodnih organizacija i donatora koji djeluju u sektoru.

Samit je održan pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Državne regulatorne komisije i entitetskih regulatora.

Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH

Početakom 2016. godine *Njemačko društvo za međunarodnu saradnju* (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) pokrenulo je projekt *Poticanje obnovljivih izvora energije u BiH* u cilju kreiranja preduvjeta za njihovo značajnije korištenje.

Glavni partneri u implementaciji projekta koji traje do kraja 2019. godine su nadležna državna i entitetska ministarstva i regulatori, te operatori za obnovljive izvore energije, odnosno za sisteme poticaja.

Projekt pruža tehničku asistenciju u domenu općeg unapređenja okvirnih uvjeta za proizvodnju toplotne i električne energije iz obnovljivih izvora energije (OIE), sa naglaskom na korištenje bioenergije i poboljšanje tehnologija malih hidroelektrana (instalirane snage do 10 MW).

Koncept projekta prepoznaje različite segmente djelovanja, uključujući strateški, zakonski i regulatorni okvir, administrativne procedure i šeme poticaja, inovativne tehnologije, te jačanje kapaciteta i razvoj konkretnih alata. Projekt je koncipiran kroz četiri područja djelovanja:

- Opći okvirni uvjeti za sektor obnovljivih izvora energije,
- Razvoj sektora bioenergije i inovativnih tehnologija,
- Unapređenje sektora malih hidroelektrana,
- Šeme poticaja i načini finansiranja projekata OIE.

Dugoročni karakter projekta doprinosi daljnjem održivom razvoju obnovljivih izvora energije i potrebnoj diverzifikaciji izvora energije, čime se povećava energetska sigurnost zemlje.

Projekt je organiziran na način koji osigurava punu koordinaciju sa aktivnostima koje se vode u okviru projekta Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) *Zapošljavanje i sigurno snabdijevanje energijom korištenjem biomase* i Projekta USAID-a *Investiranje u sektor energije*.

Aktuelni i riješeni sudski sporovi

Svih pet dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine je potvrdilo zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudskim putem osporene od pravnih lica o čijim zahtjevima je odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka. U periodu od 2009. do 2016. godine nije bilo novih zahtjeva od aktivno legitimiranih subjekata za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Predmet spora između Elektroprijenosa BiH i Elektroprivrede HZHB (opisan u sekciji 3.5 Izvještaja) je takve prirode da

DERK isti nije mogao riješiti na zadovoljstvo obje strane u postupku. Kada se tome doda njegova vrijednost i sasvim izvjestan utjecaj na ekonomske interese bilo koje strane u postupku, bilo je potpuno osnovano očekivati da će nezadovoljna strana iskoristiti svoje pravo pokretanja postupka pred Sudom Bosne i Hercegovine.

Sud Bosne i Hercegovine je 27. marta 2017. godine obavijestio DERK da je Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne tužbom pokrenula upravni spor protiv ove odluke Državne regulatorne komisije. Istovremeno, tužitelj je tražio odgodu njenog izvršenja, ali je nakon odgovora DERK-a Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine od 4. aprila 2017. godine, takav zahtjev Elektroprivrede HZHB odbijen. Čvrsto uvjeren u ispravnost odluke, DERK je poduzeo dalje procesnopravne radnje u vezi sa upravnim sporom, pripremio odgovor na tužbu koji osporava sve tužbene navode, te Sudu dostavio kompletan spis na odlučivanje. Do vremena izrade ovog Izvještaja, presuda u ovom predmetu nije donesena.

Od svog osnivanja, DERK se nije susretao sa problemima u naplati regulatorne naknade. Izuzetno, DERK po ovom pitanju nije naišao na potpunu saradnju sa Društvom KTG d.o.o. Zenica, svojevremeno vlasnikom licence za međunarodnu trgovinu električnom energijom, te je naplatu svojih potraživanja morao zahtijevati sudskim putem. Iako je dokazano postojanje potraživanja DERK-a u traženom iznosu i utvrđeno pravo na zakonsku zateznu kamatu, tuženi KTG d.o.o. Zenica nije u ostavljenom roku postupio po pravosnažnoj presudi Općinskog suda u Zenici iz oktobra 2017. godine i izvršio svoju obavezu. Stoga je nadležnom sudu u decembru 2017. godine upućen prijedlog za izvršenje. U vrijeme izrade Izvještaja izvršni postupak je u toku.

DERK je krajem 2017. godine, kako bi preduprijedio sličan slijed u eventualnim novim problemima u naplati svojih potraživanja, odlučio da prethodni sistem izdavanja faktura za plaćanje regulatorne naknade, od početka 2018. godine zamijeni nalaganjem njenog plaćanja upravnim aktom, koji ima snagu izvršne isprave. Time se izbjegavaju dugotrajne procedure dokazivanja potraživanja u parničnom postupku i uspostavlja efikasniji i ekonomičniji mehanizam naplate potraživanja po ovom osnovu.

4. AKTIVNOSTI U MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. oktobra 2005. godine i stupio na snagu 1. jula 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno učestvuje Evropska unija sa jedne strane i sljedećih devet Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Gruzija, Kosovo*, Makedonija, Moldavija, Srbija i Ukrajina.⁵

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice učestvuju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Holandija, Hrvatska, Italija, Kipar, Latvija, Litvanija, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 20 tzv. zemalja učesnica iz Evropske unije direktno učestvuje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prilikom glasanja izražava Evropska komisija.

Status posmatrača u Energetskoj zajednici imaju Armenija, Norveška i Turska. Tokom 2016. godine Bjelorusija je podnijela zahtjev za stjecanje statusa posmatrača.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdano snabdijevanje energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca snabdijevanja gasom i poboljšanje stanja u okolišu, uz primjenu energetske efikasnosti i korištenje obnovljivih izvora.

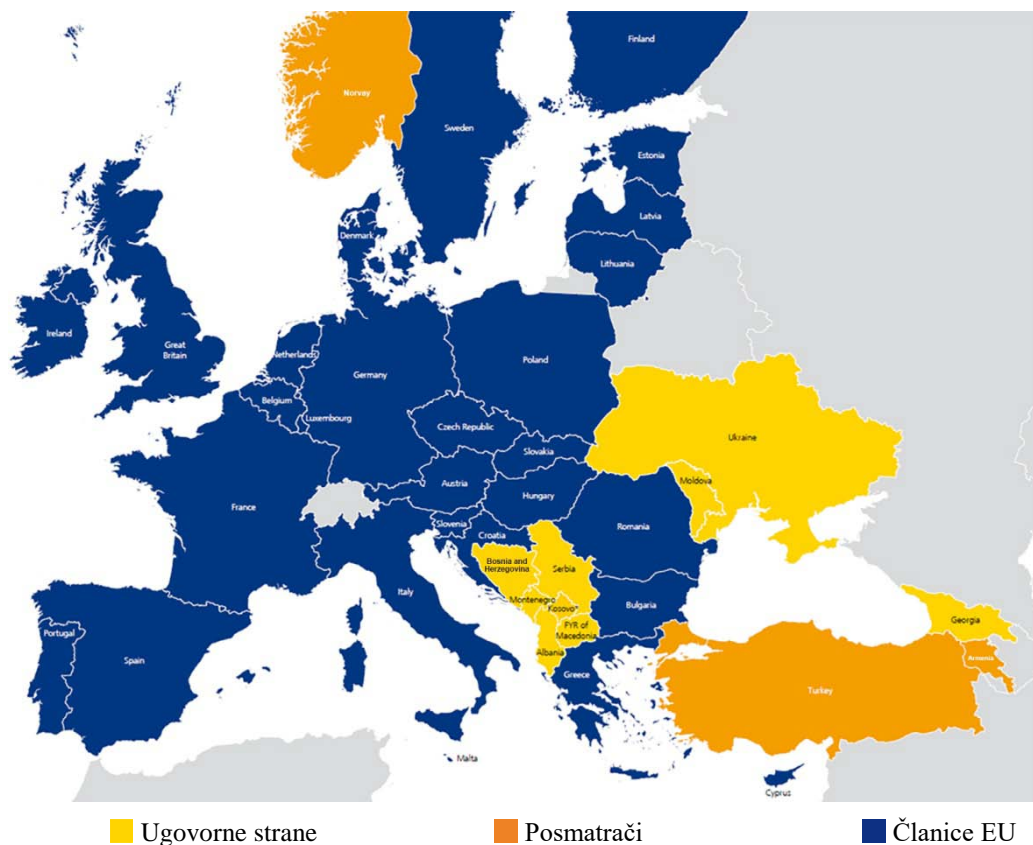
Zaključivanjem ovog ugovora, Ugovorne strane iz regije se obavezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postepenim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, gasa, sigurnosti snabdijevanja, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske efikasnosti, nafte, statistike i infrastrukture (Prilog E).

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice važi do jula 2026. godine.

⁵ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. decembra 2017. godine. Moldavija ima status Ugovorne strane od 1. maja 2010. godine, Ukrajina od 1. februara 2011. godine, a Gruzija od 1. jula 2017. godine.

Ugovorne strane u vrijeme stupanja na snagu bile su i Bugarska i Rumunija, koje su pristupile Evropskoj uniji 1. januara 2007. godine, kao i Hrvatska koja je članica EU od 1. jula 2013. godine

Slika 19. Geografski obuhvat Energetske zajednice

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokom nivou, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atinski forum), Forum za gas, Forum za naftu i Sekretarijat.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Evropske unije.

Stalna grupa na visokom nivou (PHLG), koja okuplja visoke dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Evropske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provođenje dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provođenju mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Atini, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Evropsku uniju predstavlja Evropska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja učesnica iz EU, te jednog predstavnika Agencije za saradnju energetskih regulatora (ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne saradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju

Evropske komisije ovo nadnacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Forumi Energetske zajednice, posvećeni električnoj energiji, gasu i nafti, okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih finansijskih institucija i dr.

Sekretarijat Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni faktor i zajedno sa Evropskom komisijom osigurava neophodnu saradnju i pruža podršku za rad drugih institucija. Sekretarijat je odgovoran za nadgledanje odgovarajuće provedbe obaveza Ugovornih strana i podnosi godišnji izvještaj o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Sekretarijat djeluje kao ‘čuvar’ Ugovora, dok Evropska komisija ima ulogu generalnog koordinatora.

U proteklom periodu Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za saradnju, međusobnu podršku i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu saradnju u vezi energetske pitanja.

Tokom 2017. godine u Energetskoj zajednici nastavljene su aktivnosti u razvoju pravnog okvira i implementaciji nacionalnih zakona koji se odnose na tržišta energije, obnovljive izvore, energetske efikasnost i zaštitu okoliša. Posebna pažnja posvećena je saradnji sa predstavnicima civilnog društva i poslovnih subjekata. Efikasnim radom *Centra za rješavanje sporova i pregovaranje*, koji je uspostavljen 25. oktobra 2016. godine, poboljšane su provedbene mjere i pravila za rješavanje sporova, čime se pojačava primjena pravnog okvira i smanjuju investicijski rizici. Kroz funkcioniranje *Parlamentarnog plenuma* osnažena je uloga nacionalnih parlamenata, uz paralelno povećanje transparentnosti u institucijama Energetske zajednice.

Značajnu podršku razvoju regije daju mjere koje su definirane u okviru ‘Berlinskog procesa’, odnosno inicijative za šest zemalja Zapadnog Balkana (WB6 inicijativa) u koju su uključene Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Makedonija i Srbija. U domenu električne energije one se prije svega odnose na otklanjanje nedostataka u primarnoj i sekundarnoj legislativi, razvoj organiziranog veleprodajnog tržišta i tržišta uravnoteženja, tržišnu alokaciju prekograničnih kapaciteta, deregulaciju cijena, razdvajanje tržišnih od djelatnosti koje karakterizira prirodni monopol, te na jačanje nezavisnosti regulatora. U okviru ovog procesa predstavnici operatora prijenosnog sistema, berzi, regulatora i ministarstva su u Beču 27. aprila 2016. godine potpisali *Memorandum o razumijevanju* koji utvrđuje opća načela saradnje, kao i konkretne mjere za razvoj regionalnog tržišta električne energije.

Nakon samitâ održanih u Berlinu, Beču i Parizu, Četvrti samit Zapadnog Balkana održan je u Trstu 12. jula 2017. godine.

Šefovi vlada, ministri odgovorni za energiju, privredu i vanjske poslove iz regije i visoki predstavnici susjednih zemalja Evropske unije, naglasili su značaj *'Programa povezivanja'* u različitim sektorima, koji se fokusira na regionalnu transportnu i energetska infrastrukturu i reforme, ističući da dobro povezane i funkcionalne infrastrukturne mreže pokreću ekonomski rast, pružaju poslovne prilike, privlače investicije i generiraju nova radna mjesta.

U Deklaraciji, koja je izdana nakon Samita, kao temelji saradnje u sektoru energije identificirani su Memorandum o razumijevanju iz 2016. godine i Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, u okviru kojeg se, prema Naslovu, odnosno Glavi III mogu poduzeti sve mjere za kreiranje jedinstvenog tržišta energije. Poznato je da ovaj dio Ugovora, pored devet Ugovornih strana Energetske zajednice, uključuje i osam susjednih država članica EU (Bugarska, Grčka, Hrvatska, Italija, Mađarska, Poljska, Rumunija i Slovačka). U tom smislu je dogovoreno da Sekretarijat Energetske zajednice za naredni Samit koji će 2018. godine biti održan u Londonu, predloži skup potrebnih mjera, uključujući problematiku trgovine električnom energijom i licenciranja.

Ministarsko vijeće Energetske zajednice, koje se neformalno sastalo 9. i 10. juna 2017. godine, zasijedalo je 14. decembra 2017. godine. Tom prilikom razmatrane su pripreme za izradu integriranih nacionalnih energetska i klimatska planova u Ugovornim strana Energetske zajednice. Evropska komisija je pozvana da predloži uključenje sadržaja paketa *'Čista energija za sve Evropljane'* u *acquis* Energetske zajednice. Vijeće je pozdravilo prijedlog Evropske komisije o provedbi Direktive 98/70/EZ koja se odnosi na kvalitet benzina i dizelskih goriva, kao i prijedlog provedbe osnovnih elemenata Poglavlja II, Poglavlja IV i Priloga VI Direktive 2010/75/EU o industrijskim emisijama.

Prioriteti Energetske zajednice u 2018. godini uključuju:

- Izmjene i dopune Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, uz fokus na bolju implementaciju, održivost i istinski integrirano panevropsko energetska tržište,
- Puno provođenje Trećeg energetska paketa EU, posebno razdvajanje operatorâ prijenosnog sistema (električna energija i gas) u svim Ugovornim stranama,
- Harmonizacija pristupa u licenciranju,
- Saradnja u vanrednim situacijama,
- Elaboriranje i usaglašavanje klimatska ciljeva Energetske zajednice (obnovljivi izvori, energetska efikasnost, smanjenje emisija staklenička plinova) do 2030. godine, i
- Početak izrade integriranih energetska i klimatska planova na nacionalnom i regionalnom nivou.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama Evropske unije.

Evidentno je da u samoj Bosni i Hercegovini, na različitim administrativnim nivoima treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obaveza rokovi su već prošli, a za značajan broj obaveza preostalo je relativno kratko vrijeme (Prilog E). Na ovo ukazuju i otvoreni slučajevi za rješavanje sporova koje je inicirao Sekretarijat Energetske zajednice (Prilog F).

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu saradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji razvoja Energetske zajednice i naročito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Evropske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), koji je uspostavljen 11. decembra 2006. godine u Atini. Sve od tada DERK aktivno učestvuje u njegovom radu, predstavljajući i zastupajući interese Bosne i Hercegovine. Afirmaciji BiH doprinosi predsjedavanje Radnom grupom ECRB-a za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, od 2007. godine.

Tokom 2017. godine, u kojoj je održao tri sastanka, Regulatorni odbor dao je značajan doprinos kreiranju politike Energetske zajednice u domenu regulatornih inicijativa za promociju investicija u mreže, tretmana interkonektora između Ugovornih strana Energetske zajednice i članica Evropske unije, te razvoja nezavisnosti regulatora. U protekloj godini ECRB je nastavio zajedničke aktivnosti sa Agencijom za saradnju energetskih regulatora (ACER), Vijećem evropskih energetskih regulatora (CEER) i Asocijacijom mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG), te sa Evropskom mrežom operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) i Evropskom mrežom operatora transportnog sistema za gas (ENTSO-G).

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz svoje radne grupe (Radna grupa za električnu energiju, Radna grupa za gas i Radna grupa za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta) djelujući uz podršku odgovarajućeg odjela Sekretarijata.

4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija nezavisnih regulatornih tijela za energiju iz Evrope, Azije, Afrike i Amerike. Promjenama Statuta u 2015. godini uklonjene su barijere za pridruživanje regulatora iz novih regija i omogućena aktivna uloga svih članica. ERRA ima 30 punopravnih i sedam pridruženih članica, koje dolaze iz 34 države (slika 20).

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja nezavisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje saradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, te bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetskih djelatnosti.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERRA-e od 19. maja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini u maju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije iz Bosne i Hercegovine – Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske.

Predstavnici DERK-a aktivno učestvuju u radu Generalne skupštine i Investicijske konferencije. Zapažen je angažman predstavnika Državne regulatorne komisije u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se izdvajaju Radna grupa za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta, Stalni komitet za

Slika 20. Članstvo u ERRA-i

tarife i cijene i Stalni komitet za licence i konkurenciju. Od 2010. godine predsjedavanje ovim komitetom doprinosi afirmaciji BiH u ERRA-i.

Pored aktivnog rada u tijelima ERRA-e, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava ulogu članice ove regionalne asocijacije pružanjem relevantnih informacija o energetske sektoru i regulatornoj praksi Bosne i Hercegovine.

U institucijama ERRA-e primjetna je historijska evolucija tema za koje su članice zainteresirane. Široko zastupljeno prestrukturiranje energetske sektora i tržišta uzrokovalo je da konkurentno orijentirana održiva rješenja budu predmet posebnog zanimanja i djelovanja regulatornih tijela.

4.3 Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG

Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG) osnovana je 2007. godine radi promoviranja saradnje energetskih regulatora iz zemalja na sjevernoj, južnoj i istočnoj obali Mediteranskog bazena. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Kipra, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španije, Tunisa i Turske (slika 21).

Glavni cilj Asocijacije je promocija jasnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira Mediterana radi omogućavanja investicija u energetske infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. Stoga, MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja,

Slika 21. Geografski obuhvat MEDREG-a

iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvještaje sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije. Asocijacija je posvećena zaštiti kupaca, fokusirajući se na pristup informacijama i podizanje svijesti o promjenama u sektoru, kao i posebne načine zaštite ranjivih kategorija kupaca.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvata Generalnu skupštinu, Sekretarijat sa sjedištem u Milanu i pet radnih grupa za: (1) institucionalna pitanja, (2) električnu energiju, (3) gas, (4) okoliš, obnovljive izvore energije i energetske efikasnost i (5) problematiku kupaca.

Predstavnici DERK-a neposredno učestvuju u radu Generalne skupštine, a u aktivnostima radnih grupa upotrebom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i komentara na nacрте dokumenata.

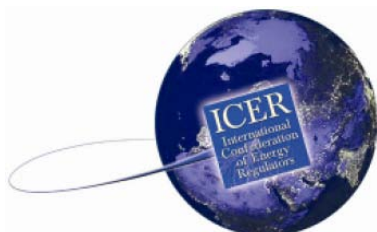
4.4 Vijeće evropskih energetske regulatora – CEER

Vijeće evropskih energetske regulatora (CEER) je neprofitna asocijacija nezavisnih, zakonom propisanih tijela odgovornih za reguliranje energije na državnom nivou. Vijeće okuplja 36 nacionalnih regulatornih tijela (29 punopravnih članova i sedam posmatrača) iz država članica Evropske unije, Evropske slobodne trgovinske zone (EFTA) i zemalja u procesu pridruživanja Evropskoj uniji, uključujući Ugovorne strane Energetske zajednice. Vijeće evropskih energetske regulatora posvećeno je aktivnostima u razvoju konkurentnih energetske tržišta i jačanju uloge kupaca. Radeći zajedno kroz CEER, nacionalna regulatorna tijela daju napredne preporuke na evropskom nivou, šireći najbolje prakse i dajući rješenja u okviru nacionalnih regulatora.

Krajem 2015. godine Vijeće evropskih energetske regulatora otvorilo je svoja vrata Ugovornim stranama Energetske zajednice. Državna regulatorna komisija za električnu energiju status posmatrača u CEER-u ima od 1. januara 2017. godine. U tom svojstvu predstavnici DERK-a učestvuju u radu Generalne skupštine i radnih grupa CEER-a. Također, Državna regulatorna komisija ima pristup CEER-ovoj afirmiranoj regulatornoj mreži i instrumentima saradnje, uz mogućnost detaljnog razumijevanja energetske politika i praksi Evropske unije. U tom pogledu, učešće u radu Vijeća evropskih energetske regulatora je korisno i na putu Bosne i Hercegovine ka članstvu u Evropskoj uniji, i ispunjavanju obaveza koje ono povlači u smislu provedbe *acquis*-a u oblasti energije.

4.5 Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER

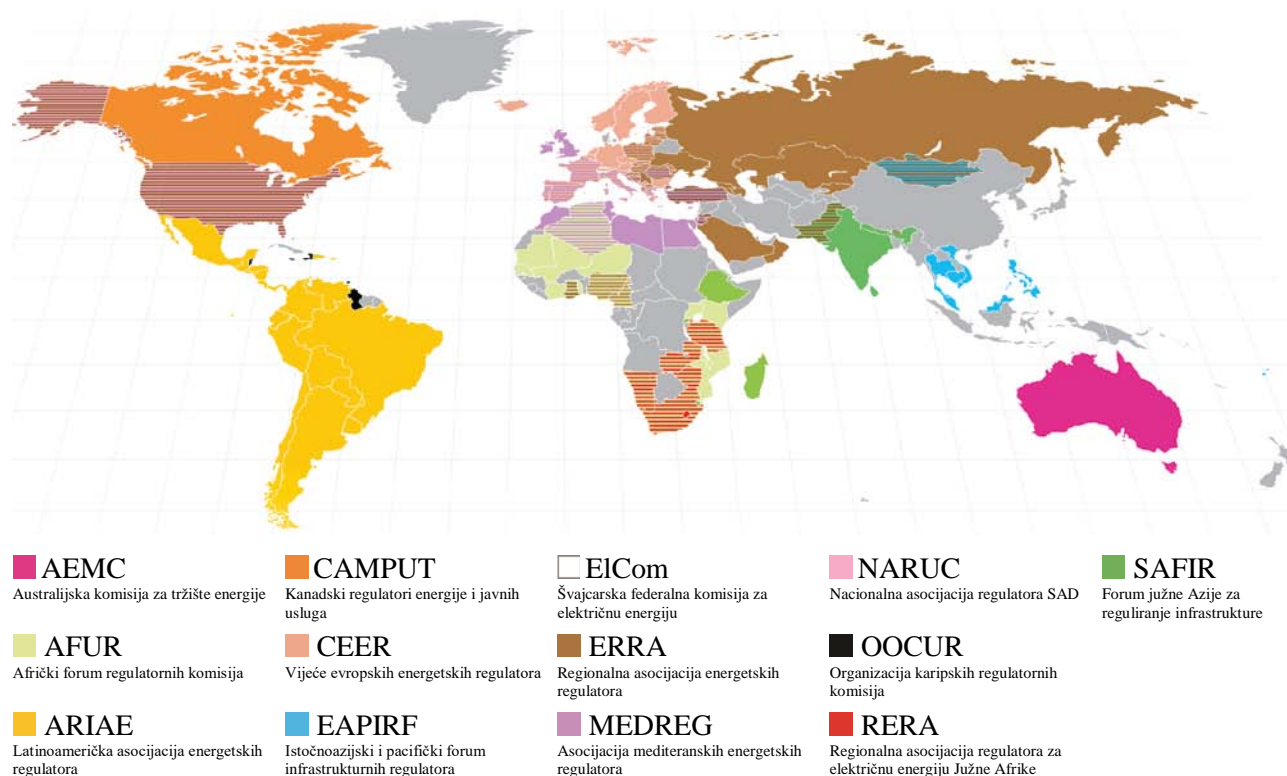
Osnovana u oktobru 2009. godine, Međunarodna konfederacija energetske regulatora (ICER) predstavlja dobrovoljni okvir za saradnju na svjetskom nivou. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 250 regulatornih tijela sa šest kontinenata, putem 11 regionalnih regulatornih asocijacija i dva nacionalna energetska regulatorna tijela ostvaruju članstvo u ICER-u (slika 22). DERK učestvuje i prati rad ICER-a putem ERRA-e, MEDREG-a i CEER-a.

ICER-ove aktivnosti su usmjerene na nekoliko ključnih područja, u skladu sa temama koje definira Svjetski energetske regulatorni forum, vodeća međunarodna konferencija o reguliranju energije koja se održava svake tri godine. Šesti Svjetski energetske regulatorni forum, održan u Istanbulu tokom maja 2015. godine, identificirao je sigurnost snabdijevanja, energetske održivost, konkurentnost i dobre regulatorne prakse kao prioritetne teme za tekući trogodišnji period i shodno tome ustanovio četiri posebne virtuelne grupe. Naredni, Sedmi Svjetski regulatorni forum bit će održan u Kankunu, Meksiko, u martu 2018. godine. Forum će se usredotočiti na značajne inovacije koje širom svijeta mijenjaju osnove energetske lanca.

Slika 22. Članice ICER-a

U fokusu će biti najvažnija aktuelna regulatorna pitanja, uključujući jačanje uloge kupaca, problematiku dinamičnih tržišta i održivost infrastrukture.

Forum će promovirati osnaživanje uloge žena u oblasti energije kroz ujednačavanje rodne perspektive u svim aktivnostima, što je nastavak aktivnosti započetih oktobra 2013. godine okviru inicijative ICER-a pod nazivom *Žene u oblasti energije*.

U istoj 2013. godini ICER je pokrenuo izdavanje svoje Hronike, kao sredstva za dalju promociju jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Od tada kao član Uredničkog odbora ovog stručnog časopisa djeluje i zaposlenik DERK-a. ICER-ova Hronika je publikacija koja se objavljuje dva puta godišnje u elektronskom obliku i sadrži stručne članke iz regulatorne tematike.

DERK aktivno učestvuje u radu ICER-a i pruža podršku na razne načine, uključujući dostavu odgovora po različitim aktivnostima i upitnicima, čime se omogućava uvid i razmjena praksi u područjima od interesa za rad regulatora.

5. REVIZIJSKI IZVJEŠTAJ

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH utvrđeno je da se DERK finansira iz vlastitih prihoda. Osnovni prihod DERK-a u 2017. godini je bila regulatorna naknada koju su plaćali vlasnici licenci za prijenos električne energije, nezavisnog operatora sistema, međunarodne trgovine i snabdijevanja kupaca, te distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije troškove DERK-a, a za procijenjeni višak prihoda nad rashodima se umanjuju obaveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom periodu.

Osim brige za realizacijom pomenutih vlastitih prihoda finansijsko poslovanje DERK-a pokriva i sljedeće aktivnosti:

- nastanak i podmirenje finansijskih obaveza za potrebe definirane u odobrenom finansijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tokovima,
- redovno praćenje realizacije finansijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tokova u svrhu pripreme novog finansijskog plana,
- priprema finansijskog plana za narednu godinu,
- unutrašnje finansijsko izvještavanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka, i
- finansijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

“Po našem mišljenju, finansijski izvještaji prikazuju realno i objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, finansijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju (DERK) na dan 31. decembra 2016. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene na trajnim izvorima i gotovinskom toku za godinu koja je tada završila, u skladu s Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI).”

*REVIK,
Sarajevo, 10. marta 2017.*

Konačan rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka su finansijski izvještaji u kojima su iskazani rezultati poslovanja na kraju poslovne godine. Svake godine se vrši revizija finansijskih izvještaja DERK-a s ciljem nezavisne i nepristrasne provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima.

U prvom kvartalu 2017. godine reviziju finansijskih izvještaja DERK-a za prethodnu godinu vršilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konsalting REVIK d.o.o. Sarajevo, sa kojim je zaključen ugovor u postupku konkurentskog zahtjeva za dostavu ponuda.

Obavljajući reviziju u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima revizori su prikupili dokaze o iznosima i drugim podacima objavljenim u finansijskim izvještajima kako bi se u razumnoj mjeri uvjerali da finansijski izvještaji ne sadrže materijalno značajne pogreške. Osim utvrđivanja realnosti finansijskih izvještaja u cjelini, revizija je podrazumijevala i odgovarajuću ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena izvršenih od strane rukovodstva DERK-a.

Na osnovu pribavljenih dokaza nezavisni revizor je pozitivno ocijenio finansijske izvještaje DERK-a za 2016. godinu. Mišljenje nezavisnog revizora je da prezentacija finansijskih izvještaja, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obaveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem je zadržana najviša revizijska ocjena usklađenosti finansijskih izvještaja sa međunarodno važećim standardima i zakonskim propisima, koju je DERK u ranijim periodima dobijao od eksternih revizora, među kojima su i ocjene Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

Provedenim *ex-post* kontrolama finansijskih transakcija nisu pronađene nepravilnosti. Time je potvrđena efikasnost postavljenog sistema finansijskog upravljanja i unutarnje kontrole kojima se obezbjeđuje prevencija ili identifikacija mogućih grešaka u cilju zaštite imovine od gubitaka uzrokovanih nepažnjom ili lošim upravljanjem.

U cilju daljeg razvoja sistema finansijskog upravljanja i kontrole DERK je u izvještajnom periodu potpisao *Sporazum o vršenju interne revizije* sa Jedinicom za internu reviziju Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Uspostavljanjem funkcije interne revizije u skladu sa principima i standardima koje provode institucije Bosne i Hercegovine, u poslovanje se uvodi i dodatna *ex-ante* kontrola definiranih procesa i osnažuje proces integralnog upravljanja svim rizicima (tzv. risk management).

Provođenjem eksterne revizije DERK osigurava i nezavisan i pouzdan izvještaj o korištenju imovine te upravljanju prihodima i rashodima. Radi pružanja informacija o svom finansijskom položaju i rezultatima poslovanja zainteresiranim licima i široj javnosti, Državna regulatorna komisija svake godine objavljuje revizijski izvještaj. Revidirani finansijski izvještaji za 2016. godinu su objavljeni u "Službenom glasniku BiH", broj 27/17 i u okviru internet prezentacije DERK-a.

6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2018. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastaviti će svoje aktivnosti na osiguranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvaliteta za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštovanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih evropskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutrašnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2018. godini zadržati kontinuitet saradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za saobraćaj i komunikacije Predstavničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni interes će ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa *Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH*.

Svi dosada primjenjivani modaliteti međusobnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2018. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnom nivou, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih nivoa odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovom cilju DERK će slijediti razvoj EU pravila i poštovati agendu Energetske zajednice, uz nastavak saradnje sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u potpunom energetske sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- praćenje nabavke pomoćnih usluga i pružanja systemske usluge i uravnoteženja elektroenergetskog sistema BiH, i po potrebi nastavak razvoja modela ovih usluga,

- stvaranje većeg stepena integracije domaćeg tržišta električne energije,
- doprinos uređenju i funkcioniranju veleprodajnog tržišta, uključujući uspostavljanje institucionalnog okvira za organizirano tržište za dan unaprijed,
- doprinos uređenju i funkcioniranju potpuno otvorenog maloprodajnog tržišta u BiH,
- razvoj pravila kojima se regulira priključenje korisnika na prijenosni sistem,
- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obaveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem,
- odobravanje i nadziranje pravila koja razvija Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini, Elektroprijenos Bosne i Hercegovine i Komunalno Brčko,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za period 2019. – 2028. godina, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za naredni desetogodišnji period, kao i *Plana investicija Elektroprijenosna BiH*,
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sistema (ITC mehanizam) i rada Ureda za koordinirane aukcije u jugoistočnoj Evropi (SEE CAO),
- regulatorno djelovanje u vezi Evropskih pravila i smjernica za rad mreža,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi, i
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlaštenja koja su mu zakonom povjerena, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja.

S obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice obavezna u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati propise Evropske unije o internom energetsom tržištu (energetski paket), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom koordinacijom sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu svih ključnih subjekata je provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i efikasna koordinacija među tijelima koja učestvuju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na evropskim direktivama i pravilima o unutrašnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira nastavak aktivnog učešća u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom tečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u izvještajima Evropske komisije o BiH.

Državna regulatorna komisija će u skladu sa svojim nadležnostima dati doprinos realizaciji preporuka sa sastanaka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i Pododbora za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj. Kao jedna od institucija koje su nadležne za preuzimanje i provođenje *acquis*-a, DERK će dati dalji doprinos u narednim fazama koje slijede izradu odgovora na Upitnik Evropske komisije za pripremu mišljenja o Zahtjevu za članstvo BiH u EU, naročito u vezi poglavlja 15: Energija, poglavlja 21: Transevropske mreže, poglavlja 28: Zaštita potrošača i zdravlja, te određene problematike iz Ekonomskih kriterija.

DERK će participirati u podršci i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski sektor BiH, i navode se u Zaključcima Ministarskog vijeća i *Izvještaju o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. DERK će dati svoj puni doprinos u realizaciji mjera u sektoru energije koje su dogovorene na Četvrtom Samitu zemalja zapadnog Balkana u okviru 'Berlinskog procesa'. U skladu sa pozicijom Bosne i Hercegovine DERK će učestovati u CESEC inicijativi (Inicijativa Evropske komisije za gasno i elektroenergetsko povezivanje u centralnoj i jugoistočnoj Evropi).

DERK planira dati svoj doprinos i u realizaciji regionalnih projekata Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i Nacionalne asocijacije regulatora SAD (NARUC), prije svega u izradi *Plana razvoja prijenosne mreže u jugoistočnoj Evropi za narednih deset godina*, čiji je početak najavljen za februar 2018. godine.

U 2018. godini nastavlja se višegodišnji projekt USAID-a *Investiranje u sektor energije*, te će DERK pratiti njegove aktivnosti i učestvovati u realizaciji pojedinih komponenti koje su u funkciji rada regulatora. Nastavit će se učešće i u projektu GIZ-a *Poticanje obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini*. Svoje aktivno učešće DERK planira i na Četvrtom Energetskom samitu u BiH, koji je u okviru ova dva projekta planiran za proljeće 2018. godine.

U centru zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam učestvuje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući radne grupe za električnu energiju i gas, te Radnu grupu za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta),

- ERRA – Regionalna asocijacija energetske regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene i Radnu grupu za problematiku kupaca i maloprodajna tržišta),
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetske regulatora (uključujući Radne grupe za institucionalna pitanja; za električnu energiju; za gas; za problematiku kupaca, te za okoliš, obnovljive izvore i energetske efikasnost),
- CEER – Vijeće evropskih energetske regulatora, i
- ICER – Međunarodna konfederacija energetske regulatora.

Državna regulatorna komisija će nastaviti praćenje rada Agencije za saradnju energetske regulatora (ACER), i zavisno od razvoja pravnog okvira u Bosni i Hercegovini razmotriti mogućnosti za direktno učešće u radu ovog tijela.

DERK će u narednom periodu vršiti analizu sadržaja i aktivnosti u donošenju novog paketa energetske propisa Evropske unije za očuvanje konkurentnosti u tranziciji prema čistoj energiji (*Čista energija za sve Evropljane*), čije je usvajanje najavljeno za 2018. godinu. Ovakav pristup uvažava činjenicu da sve nove uredbe i direktive EU iz sektora energije postaju obavezujuće i za Bosnu i Hercegovinu putem mehanizama uspostavljenih prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sistemu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Osnovni podaci o instaliranoj snazi proizvodnih objekata

Ukupna instalirana snaga proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 4.384,77 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.076,60 MW, a u termoelektranama 2.065 MW. Instalirana snaga malih hidroelektrana, vjetro, solarnim i elektrana na biogas je 148,94 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	126+108	234
Čapljina	2×210	420
Rama	80+90	170
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15,3	30,6
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279
STANARI	300	283

Osnovni podaci o prijenosnom sistemu

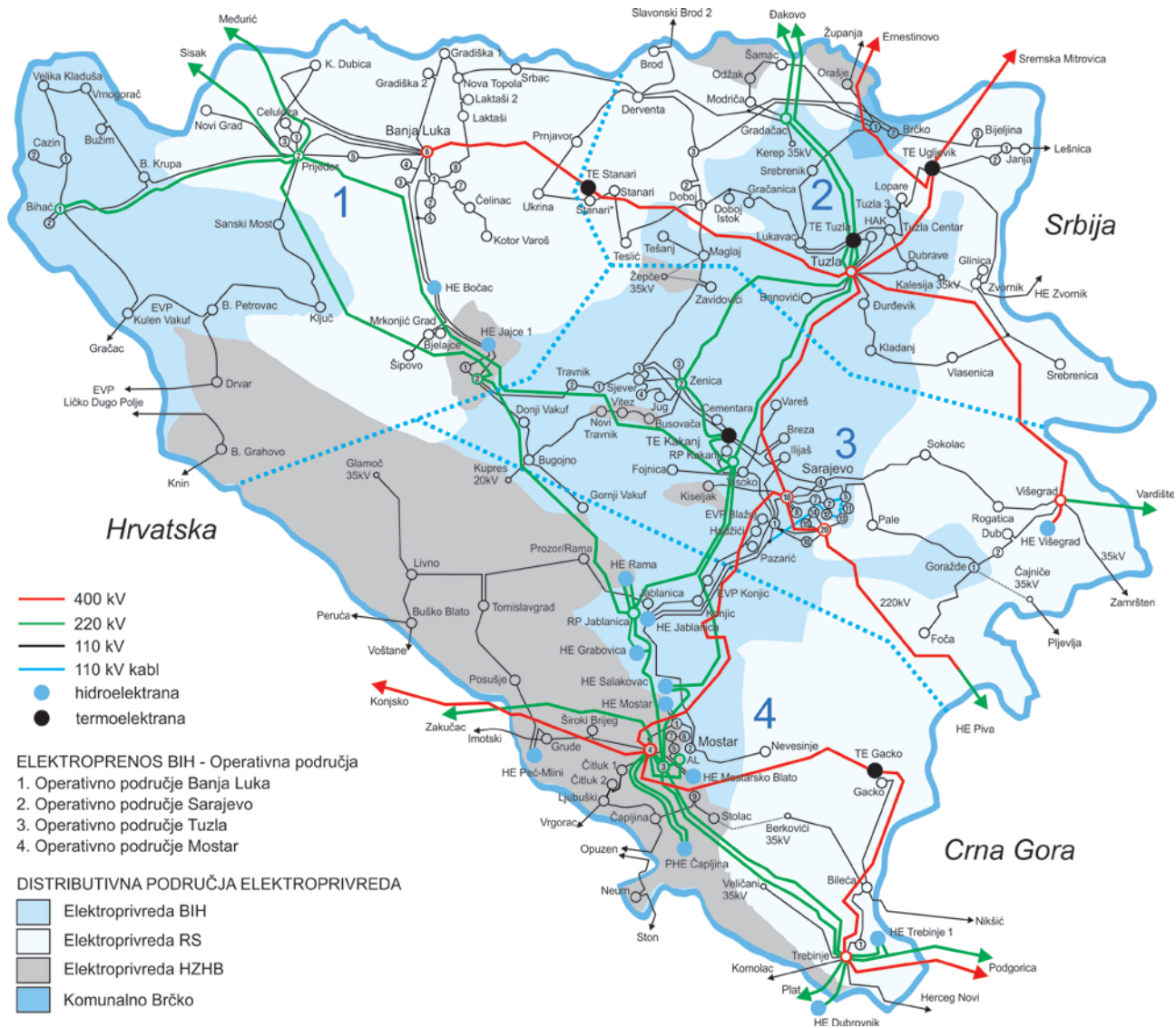
Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Dužina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.520,38
110 kV	3.952,85
110 kV – kablovski vod	33,15

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonektora
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	23
<i>Ukupno</i>	37

Vrsta trafostanice	<i>trafostanice</i>	
	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	10	6.130,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	137	5.468,5

Prijenosni odnos transformatora	<i>transformatori</i>	
	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	14	2.100,0
TR 110/x kV	250	6.022,0

PRILOG B: Karta elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i distributivnim područjima elektroprivreda (31. decembar 2017. godine)

PRILOG C: Bilansne veličine elektroenergetskog sektora Bosne i Hercegovine

(GWh)

2017. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	941,41	1.575,30	1.287,41		27,27	3.831,39
Proizvodnja u termoelektranama	6.007,23	2.870,62			2.040,59	10.918,44
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	60,38	42,21			298,98	401,57
Proizvodnja	7.009,02	4.488,13	1.287,41	0	2.366,84	15.151,40
Distributivna potrošnja	4.730,02	3.772,64	1.399,58	276,86		10.179,10
Gubici prijenosa						341,52
Veliki kupci	1.225,42	339,99	3,40		993,01	2.561,82
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		14,03	266,11		3,82	283,96
Potrošnja	5.955,44	4.126,66	1.669,09	276,86	996,82	13.366,40

2016. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	Ostali subjekti	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Proizvodnja u termoelektranama	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	68,99	55,02			307,63	431,64
Proizvodnja	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Distributivna potrošnja	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Gubici prijenosa						333,30
Veliki kupci	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		11,87	51,73		11,53	75,13
Potrošnja	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10

2015. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.436,28	2.166,12	1.823,14		5.425,54
Proizvodnja u termoelektranama	5.413,40	3.298,66			8.712,06
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	160,68	93,55	16,03		270,26
Proizvodnja	7.010,36	5.558,33	1.839,17		14.407,86
Distributivna potrošnja	4.542,81	3.661,53	1.376,42	265,38	9.846,14
Gubici prijenosa					359,37
Veliki kupci	449,56	159,31	1.763,43*		2.372,30
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		13,96	13,90		27,86
Potrošnja	4.992,37	3.834,79	3.153,75	265,38	12.605,66

* Uključujući i 861,86 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

2014. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.542,61	2.522,09	1.755,81		5.820,52
Proizvodnja u termoelektranama	5.786,99	3.133,66			8.920,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	188,97	82,39	17,31		288,67
Proizvodnja	7.518,57	5.738,14	1.773,12		15.029,84
Distributivna potrošnja	4.392,55	3.526,02	1.310,79	251,65	9.481,01
Gubici prijenosa					304,46
Veliki kupci	442,76	155,87	1.811,57*		2.410,20
Vlastita potrošnja elektrana		14,12			14,12
Potrošnja	4.835,31	3.696,01	3.122,37	251,65	12.209,79

* Uključujući i 755,93 GWh koje su Aluminij i B.S.I. nabavili kao kvalificirani kupci

2013. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.854,43	2.920,91	2.348,28		7.123,62
Proizvodnja u termoelektranama	5.549,53	3.390,12			8.939,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	150,59	73,98	14,71		239,28
Proizvodnja	7.554,55	6.385,01	2.362,99		16.302,55
Distributivna potrošnja	4.401,52	3.567,50	1.343,83	258,14	9.570,99
Gubici prijenosa					343,10
Veliki kupci	448,20	126,21	2.048,14*		2.622,55
Vlastita potrošnja elektrana i pumpanje		13,26	8,74		22,00
Potrošnja	4.849,72	3.706,97	3.400,71	258,14	12.558,64

* Uključujući i 884,94 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac

PRILOG D: Elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

		2013	2014	2015	2016	2017
Proizvodnja električne energije	(GWh)	16.302,55	15.029,84	14.407,86	16.508,94	15.151,40
Neto uvoz	(GWh)	3.166,90	3.177,66	3.965,37	3.144,55	3.428,16
Neto izvoz	(GWh)	6.910,80	5.997,70	5.767,57	6.788,40	5.213,15
Ukupna isporučena električna energija	(GWh)	12.558,65	12.209,80	12.605,66	12.865,10	13.366,40
Ukupna potrošnja električne energije	(GWh)	12.558,65	12.209,80	12.605,66	12.865,10	13.366,40
Gubici prijenosa	(GWh)	343,10	304,46	359,37	333,30	341,52
Gubici prijenosa	(%)	1,81 %	1,72 %	2,01 %	1,75 %	1,90 %
Gubici distribucije	(GWh)	1.105,19	1.017,84	1.035,10	1.024,76	1.005,92
Gubici distribucije	(%)	11,55 %	10,74 %	10,51 %	10,26 %	9,88 %
Potrošnja elektrana i pumpanje	(GWh)	22,00	14,12	27,86	75,13	283,96
Ukupna potrošnja krajnjih kupaca	(GWh)	11.088,35	10.873,37	11.183,34	11.431,90	11.735,00
	<i>Nerezidencijalni kupci</i>	6.464,07	6.267,91	6.456,85	6.698,88	6.978,87
	<i>Domaćinstva</i>	4.624,28	4.605,46	4.726,49	4.733,02	4.756,13
Maksimalno opterećenje sistema	(MW)	2.074,00	2.207,00	2.105,00	2.098,00	2.189,00
Ukupna instalirana snaga elektrana	(MW)	3.978,86	3.988,58	4.009,14	4.351,88	4.384,77
Termoelektrane na uglj		1.856,23	1.856,23	1.856,23	2.156,23	2.156,23
Ukupno hidroelektrane		2.120,18	2.127,56	2.150,44	2.180,24	2.207,47
	<i>male hidroelektrane</i>	72,18	78,96	95,54	96,74	124,00
	<i>pumpne hidroelektrane</i>	420,00	420,00	420,00	420,00	420,00
Ostali obnovljivi izvori ukupno		2,45	4,79	9,46	15,41	18,06
	<i>vjetroelektrane</i>	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30
	<i>solarne elektrane</i>	0,00	0,00	8,17	14,12	16,52
	<i>elektrane na biomasu</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,25
	<i>elektrane na biogas</i>	0,00	0,00	0,99	0,99	0,99
Prijenosna mreža (km)		6309,94	6309,94	6332,66	6320,94	6371,11
	<i>380 kV</i>	864,73	864,73	864,73	864,73	864,73
	<i>220 kV</i>	1.524,80	1.524,80	1.524,80	1.520,38	1.520,38
	<i>110 kV</i>	3.920,41	3.920,41	3.943,13	3.935,83	3.986,00
Broj interkonektora		36	36	37	37	37
Instalirana snaga trafostanica (MVA)		12.368,50	12.368,50	12.856,50	12.758,50	13.022,00
Kupci električne energije		1.492.214	1.505.015	1.517.161	1.531.501	1.541.968
	<i>Nerezidencijalni kupci</i>	122.662	122.641	124.327	126.303	127.553
	<i>Domaćinstva</i>	1.369.552	1.382.374	1.392.834	1.405.198	1.414.415
Kvalificirani kupci		122.662	122.641	1.517.161	1.531.501	1.541.968
Kupci koji su promijenili snabdjevača		1	2	2	58	56
Isporučena energija	(GWh)	884,94	755,93	861,86	321,77	1.859,97
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	7,98 %	6,95 %	7,71 %	2,81 %	15,85 %
Kupci za koje cijene nisu regulirane		16	16	9.139	10.133	10.521
Isporučena energija	(GWh)	2.631,30	2.410,20	4.705,94	4.908,68	5.148,53
Udio u ukupnoj potrošnji krajnjih kupaca	(%)	23,73 %	22,17 %	42,08 %	42,94 %	43,87 %

PRILOG E: *Acquis* Energetske zajednice

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice u svom središtu ima direktive i uredbe iz Trećeg energetskeg paketa EU koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa i reguliraju prekograničnu trgovinu. Početni set propisa Energetske zajednice iz 2005. godine u više navrata inoviran je novim direktivama i uredbama i dopunjava propisima u oblastima sigurnosti snabdijevanja, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti, infrastrukture, obaveznih naftnih rezervi i statistike, te transparentnosti, odnosno obaveza objave podataka na tržištima energije.

Acquis Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Evropske unije i danas obuhvata njenu ključnu energetske legislativu u područjima električne energije, gasa, sigurnosti snabdijevanja, zaštite okoliša, konkurencije, obnovljivih izvora, energetske efikasnosti, nafte, statistike i infrastrukture. Generalni rokovi za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju uredbi i direktiva EU navode se u zagradama.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba Komisije (EU) br. 543/2013 od 14. juna 2013. o dostavi i objavi podataka na tržištima električne energije i o izmjeni Priloga I Uredbe (EZ) br. 714/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća (rok: 24. decembar 2015.),
- Uredba Komisije (EU) br. 838/2010/EU od 23. septembra 2010. o utvrđivanju smjernica koje se odnose na mehanizam naknade između operatora prijenosnih sistema i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa (rok: 1. januar 2014.),
- Direktiva 2009/72/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište električne energije i stavljanju van snage Direktive 2003/54/EZ (rok: 1. januar 2015., osim za član 9(1) gdje je rok: 1. juni 2016., član 9(4): 1. juni 2017. i član 11: 1. januar 2017.),
- Uredba (EZ) br. 714/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1228/2003 (rok: 1. januar 2015.).

Acquis o gasu

- Direktiva 2009/73/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o zajedničkim pravilima za unutrašnje tržište prirodnog gasa i stavljanju van snage Direktive 2003/55/EZ (rok: 1. januar 2015., osim član 9(1): 1. juni 2016., član 9(4): 1. juni 2017. i član 11: 1. januar 2017.),
- Uredba (EZ) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. jula 2009. o uvjetima za pristup mrežama za transport prirodnog gasa i stavljanju van snage Uredbe (EZ) br. 1775/2005 (rok: 1. januar 2015.).

Acquis o sigurnosti snabdijevanja

- Direktiva 2005/89/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. januara 2006. o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja električnom energijom i ulaganja u infrastrukturu (rok: 31. decembar 2009.),
- Direktiva Vijeća 2004/67/EZ od 26. aprila 2004. o mjerama zaštite sigurnosti snabdijevanja prirodnim gasom (rok: 31. decembar 2009.).

Acquis o zaštiti okoliša

- Direktiva (EU) 2016/802 Evropskog parlamenta i Vijeća od 11. maja 2016. o smanjenju sadržaja sumpora u određenim tekućim gorivima (rok: 30. juni 2018.),
- Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/253 od 16. februara 2015. o utvrđivanju pravila uzorkovanja i izvještavanja u skladu s Direktivom Vijeća 1999/32/EZ za sadržaj sumpora u brodskim gorivima (rok: 30. juni 2018.),
- Direktiva 2011/92/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. decembra 2011. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš, izmijenjena Direktivom 2014/52/EU (rok: 1. januar 2019.),
- Direktiva 2010/75/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 24. novembra 2010. o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola zagađenja) – samo Poglavlje III, Aneks V i član 72(3)-(4) (rok: 1. januar 2018.),
- Direktiva 2004/35/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 21. aprila 2004. o odgovornosti za okoliš u pogledu sprečavanja i otklanjanja štete u okolišu, izmijenjena Direktivom 2006/21/EZ, Direktivom 2009/31/EZ i Direktivom 2013/30/EU (rok: 1. januar 2021.),
- Direktiva 2001/80/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. oktobra 2001. o ograničenju emisija određenih zagađivača vazduha iz velikih uređaja za loženje (rok: 31. decembar 2017.),
- Direktiva 2001/42/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 27. juna 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (rok: 31. mart 2018.),
- Član 4(2) Direktive Vijeća 79/409/EEZ od 2. aprila 1979. o zaštiti ptica (rok: 1. juli 2006.).

Acquis o zaštiti okoliša se primjenjuje u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. U skladu sa članom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ *Nastavak sa prethodne stranice*

Acquis o konkurenciji

Nisu dozvoljene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje državne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštovat će se odredbe Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, posebno člana 86. koje se odnose na javna preduzeća i preduzeća kojima su data posebna prava.

Acquis o obnovljivim izvorima

- Direktiva 2009/28/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju van snage direktivâ 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (rok: 1. januar 2014.).

Nacionalni ciljevi za udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji 2020. za Ugovorne strane Energetske zajednice određeni su odlukom Ministarskog vijeća 18. oktobra 2012. godine (2012/04/MC-EnC).

Acquis o energetske efikasnosti

- Direktiva 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. oktobra 2012. o energetske efikasnosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju van snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ (rok: 15. oktobar 2017.),
- Direktiva 2010/31/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. o energetske efikasnosti zgrada (rok: 30. septembar 2012.),
- Direktiva 2010/30/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 19. maja 2010. o označavanju potrošnje energije i ostalih resursa proizvoda vezanih s energijom uz pomoć oznaka i standardiziranih informacija o proizvodu (rok: 31. decembar 2011.),
- Direktiva 2006/32/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 5. aprila 2006. o energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama te o stavljanju van snage Direktive Vijeća 93/76/EEZ (rok: 31. decembar 2011.).

Acquis o nafti

- Direktiva Vijeća 2009/119/EZ od 14. septembra 2009. o obavezi država članica da održavaju minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata (rok: 1. januar 2023.).

Acquis o statistici

- Uredba Komisije (EU) br. 431/2014 od 24. aprila 2014. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća o energetske statistici s obzirom na provedbu godišnjih statistika o potrošnji energije u domaćinstvima (rok: 31. decembar 2016.),
- Uredba Komisije (EU) br. 147/2013 od 13. februara 2013. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća o energetske statistici s obzirom na provedbu ažuriranja mjesečne i godišnje energetske statistike (rok: 31. decembar 2013.),
- Direktiva 2008/92/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. o postupku Zajednice za poboljšanje transparentnosti cijena gasa i električne energije koje se zaračunavaju industrijskim krajnjim korisnicima (rok: 31. decembar 2013.),
- Uredba (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Vijeća od 22. oktobra 2008. o energetske statistici (rok: 31. decembar 2013.).

Acquis o infrastrukturi

- Uredba (EU) br. 347/2013 Evropskog parlamenta i Vijeća od 17. aprila 2013. o smjernicama za transevropsku energetske infrastrukturu te stavljanju van snage Odluke br. 1364/2006/EZ i izmjeni uredbi (EZ) br. 713/2009, (EZ) br. 714/2009 i (EZ) br. 715/2009 (rok: 31. decembar 2016.).

Prilikom definiranja *acquis*-a, Ministarsko vijeće vrši određena prilagodavanja propisa Evropske unije institucionalnom okviru Energetske zajednice, vodeći računa i o vremenskim ograničenjima u regiji. Ministarsko vijeće je usvojilo i nekoliko nezavisnih mjera koje se odnose na rješavanje sporova, uspostavu tzv. '8. regije' u cilju olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti snabdijevanja.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovom prilogu su dostupni u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

31. decembar 2017. godine

Slučaj ECS-1/10

Slučaj ECS-1/10, pokrenut Otvorenim pismom 21. septembra 2010. godine, odnosi se na državnu pomoć. Mada je 3. februara 2012. godine donesen *Zakon o sistemu državne pomoći u BiH* i krajem iste godine uspostavljeno Vijeće za državnu pomoć BiH, prema stavu Sekretarijata Energetske zajednice, izostala je praktična implementacija Zakona. Sekretarijat prati njegovu provedbu i najavljuje da će postupak za rješavanje spora biti okončan kada ovo Vijeće počne donositi odluke u energetske sektoru, u skladu sa propisima o državnoj pomoći.

Slučaj ECS-8/11

Slučaj ECS-8/11, pokrenut Otvorenim pismom 7. oktobra 2011. godine, odnosi se na neispunjavanje obaveza Bosne i Hercegovine u donošenju odgovarajuće legislative u sektoru prirodnog gasa. Uzimajući u obzir odgovor Vijeća ministara BiH na otvoreno pismo, Sekretarijat je uputio *Obrazloženo mišljenje* 24. januara 2013. godine, i nakon novog odgovora podnio predmet Ministarskom vijeću Energetske zajednice na odlučivanje putem *Obrazloženog zahtjeva* 21. maja 2013. godine. Ministarsko vijeće je 23. septembra 2014. godine naglasilo dugotrajnost ozbiljnih propusta BiH i zadužilo Sekretarijat da pomogne pripremu potrebne legislative. Sekretarijat je 21. oktobra 2014. godine dostavio *Nacrt zakona o transportu prirodnog gasa, regulatoru i internom tržištu u BiH*, usaglašen sa Trećim energetske paketa EU. Kako BiH nije zakonski uredila ovu oblast, Ministarsko vijeće je prvi put u svojoj historiji 16. oktobra 2015. godine donijelo mjere protiv BiH kao Ugovorne strane. *Sporazum o otklanjanju ozbiljnog i dugotrajnog prekršaja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice u gasnom sektoru* potpisan je 13. oktobra 2016. godine, a dan kasnije Ministarsko vijeće je donijelo odluku prema kojoj su ranije donesene mjere suspendirane. Istekom dogovorenog roka za donošenje državnog zakona, u skladu sa potpisanim Sporazumom i njime definiranim Akcijskim planom, 1. aprila 2017. godine ponovo su stupile na snagu mjere protiv BiH koje su važile do 14. decembra 2017. godine, kada je Ministarsko vijeće Energetske zajednice izrazilo žaljenje što BiH nije postigla dovoljan napredak u implementaciji svojih obaveza.

Slučaj ECS-2/13

Slučaj ECS-2/13, pokrenut Otvorenim pismom 11. februara 2013. godine, odnosi se na izostanak transpozicije i implementacije obaveza o smanjenju emisije sumpordioksida (SO₂) pri sagorijevanju teških loživih ulja i tečnih naftnih goriva. Uzimajući u obzir činjenično stanje, Sekretarijat je 21. decembra 2015. godine Bosni i Hercegovini uputio *Obrazloženo mišljenje*, a 13. maja 2016. godine *Obrazloženi zahtjev*. Nakon odgovora BiH od 31. augusta 2016. godine, Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 14. oktobra 2016. godine donijelo Odluku kojom je konstatirano nepoštovanje Ugovora o uspostavi Energetske zajednice zbog neprimjene čl. 3(1) i 4(1) Direktive 1999/32/EZ shodno članu 16. Ugovora, uz poziv da BiH bez daljeg odlaganja implementira definirane obaveze.

Slučaj ECS-1/14

Slučaj ECS-1/14, pokrenut Otvorenim pismom 3. marta 2014. godine, odnosi se na neispunjavanje obaveza koje BiH ima u transpoziciji i implementaciji Direktive 2006/32/EZ o energetske efikasnosti u krajnjoj potrošnji i energetske uslugama. Rok za transpoziciju i implementaciju ove direktive istekao je krajem 2011. godine. Sekretarijat je 15. marta 2017. godine uputio *Obrazloženo mišljenje* i pozvao BiH da u roku od dva mjeseca otkloni evidentirane nedostatke. Predmet je podnešen Ministarskom vijeću Energetske zajednice na odlučivanje putem *Obrazloženog zahtjeva* 19. maja 2017. godine. Sekretarijat smatra da donesenim entitetskim zakonima određene odredbe Direktive nisu transponirane i naglašava da Brčko Distrikt BiH nije usvojio zakonodavstvo o energetske efikasnosti. Vijeće ministara BiH je 4. decembra 2017. godine usvojilo *Akcijski plan za energetske efikasnost u BiH za period 2016. – 2018. godine*.

Slučaj ECS-1/15

Sekretarijat je 28. jula 2017. poslao otvoreno pismo u Bosni i Hercegovini u predmetu ECS-1/15. Sekretarijat preliminarno smatra da postupak procjene utjecaja na okoliš za planiranu termoelektranu Ugljevik 3 nije proveden u skladu sa *acquis*-em Energetske zajednice. Konkretno, stav je Sekretarijata da postupak izdavanja dozvola nije u potpunosti obuhvatio sve utjecaje projekta, uključujući i potencijalne prekogranične efekte, kako to zahtijeva Direktiva 2011/92/EU. Nadalje, Sekretarijat smatra da odredbe o učešću javnosti nisu u potpunosti poštovane.

Slučaj ECS-6/16

Slučaj ECS-6/16 pokrenut je Obrazloženim zahtjevom 13. maja 2016. godine, odnosi se na izostanak transpozicije Trećeg energetskeg paketa EU (Direktiva 2009/72/EZ, Direktiva 2009/73/EZ, Uredba (EZ) br. 714/2009 i Uredba (EZ) br. 715/2009) i neobavješćavanje Sekretarijata o mjerama transpozicije. Slučaj se vodi po ubrzanoj proceduri za netransponiranje pravne tečevine prema čl. 11(3) izmijenjenog Pravilnika o rješavanju sporova. Ministarsko vijeće je 14. oktobra 2016. godine donijelo Odluku kojom je BiH pozvana da u saradnji sa Sekretarijatom poduzme sve odgovarajuće mjere u otklanjanju kršenja u transpoziciji Trećeg energetskeg paketa i osigura poštovanje pravnog okvira Energetske zajednice do decembra 2016. godine. U svom *Izvještaju o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*, koji je 14. decembra 2017. godine Ministarsko vijeće primilo na znanje, Sekretarijat konstatira da evidentirana kršenja nisu otklonjena.

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 035 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica Đorđa Mihajlovića 4/II.

